1882
KONYA TİCARET ODASI
KONYA CHAMBER OF COMMERCE

KONYA KİTABI
XVIII

KONYA VAKIFLARI

Editörler

Prof. Dr. Caner ARABACI
Prof. Dr. Nesimi YAZICI
Prof. Dr. İsmail KIVRIM
Doç. Dr. Ahmet AKMAN
Doç. Dr. Mustafa AKKUŞ

KONYA - 2021

SELÇUKLU VE BEYLİKLER DÖNEMİ KONYA ZÂVİYE VAKIFLARI

Büşra BAĞCI*

ÖZET

Türkiye Selçuklu Devletinin payitahtı olan Konya'da, mutasavvıflar, şehrin ileri gelenleri ve yerli Konya halkı tarafından birçok zâviye, tekke ve hangah kurumları inşa edilmiştir. Bu kurumlar gerek Selçuklular gerek Beylikler döneminde Anadolu toplumunda büyük etkiye sahip olmuş, şehrin büyüyüp gelişmesinde mühim rol oynamışlardır. Nitekim Konya'da birçok sokak, mahalle, cami isimleri günümüzde dahi bu tekke ve zâviyelerin ya da kurucuların adlarıyla anılmaktadır.

Konya zâviyeler alanında önemli bir yere sahip olup, merkezinde ve çevresinde birçok tarikata ve şahıslara ait zâviyeler barındırmaktadır. Türkiye Selçuklu ve Beylikler döneminde bölgede birçok Bektaşî, Kalenderî, Haydarî, Mevlevî, Evhadî ve Ekberî zâviyeleri kurulmuştur. Selçuklu ve Beylikler dönemi Konya zâviyeleri alanında hazırlamış olduğumuz çalışmamızda, öncelikle bu kurumlar hakkında genel bir bilgi verilmiş, akabinde ise Konya Şer'iye Sicilleri, Kadı Sicilleri ve dönemin diğer tarihi kaynaklarından edindiğimiz bilgiler aracılığıyla, zâviyelerin va-

* Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Doktora Öğrencisi, Konya/Türkiye, busraabagcii93@gmail.com
Orcid No: 0000-0002-1480-6334

kıflarına, görevlendirmelerine ve fonksiyonlarına değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Konya, zâviye, Türkiye Selçuklu Devleti, Beylikler.

SELJUK AND PRİNCİPALİTY-ERA KONYA ZÂVİYE FOUNDATİONS

ABSTRACT

In Konya, which once was the capital of the Turkey Seljuks State, many zâviye, tekke, hangah institutions were build by some indigeneous people who were called 'mutasavvıfs'. These institutions had a great influence on the Anatolian society and played an important role fort he development of the city during both the Seljuks and Principality times. As a matter of fact, the names of many streets, neighborhoods and mosques in Konya are still known as these tekke and zaviyes or founders.

Konya has an important place in the field of zâviyas, cults and individuals in and around its center. During the Anatolian Seljuks and Principality periods, many Bektaşî, Kalenderî, Haydarî, Mevlevî, Evhadî and Ekberî zâviyas were established in this region. In our study, general informations about Konya zâviyas; such as assignements, their functions and related foundations had been examined and given. After examining these institutions, informations obtained from the Konya Sherry Records, Kadı Records and other historical sources of the mentioned period have been shared with the public.

Keywords: Konya, zâviye, Anatolian Seljuks State, Principality.

GİRİŞ

İslâm dünyasında kültür ve sosyal hayatta tarikat etkinliklerinin yürütüldüğü kurumlar olarak bilinen tekke ve zâviyeler; geçmişten günümüze kadar dergâh, ribat, hangah, buk'a ve âsitane gibi farklı adlarla da anılmışlardır. İslâm ahlakının, tasavvuf ilminin öğretildiği ve tatbik edildiği kurumlar arasında yer alan bu mekânlar dini eğitim ve öğretimin yapıldığı en önemli müesseseler arasında yer almıştır. Zâviye, tarikat mensubu dervişlerin bir şeyhin idaresinde topluca yaşadıkları, âyende ve revendeye (gelip geçen yolcular) karşılıksız yiyecek, içecek ve barınacak yer sağlanan, yerleşim merkezleri ile yol üzerinde bulunan mekânlar olarak ifade edilmektedir.[1] Terim olarak ise zâviye; hücre, küçük oda, tekkelerin biraz küçüğü olup şehirlerin kenarlarında yapılan, tarikat mensuplarının oturup kalktığı, ayin yaptıkları yer manasında kullanılmaktadır. Arşiv vesikalarında, aralarında hemen hemen hiçbir ayrım gözetilmeksizin "tekke, zâviye, hangah ve dergâh" gibi kurumların birbirlerinin yerine kullanıldığı görülmektedir [2].

İslâm tarihinde önemli bir konumda bulunan tekke, zâviye ve hangahların ilk defa nerede ve ne zaman görüldüğüne dair kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak H.II (M. VIII) yüzyılda Kûfe'li Ebû Hâşim Osman b. Şerik'in Şam yakınlarında Remle denilen yerde ilk zâviyeyi kurduğu kabul edilmektedir.[3] Kaynaklarda o döneme kadar tasavvuf erbabının belli ve özel bir yerde bir arada yaşadıklarına dair hemen hemen hiçbir yerde herhangi bir kayda rastlanılmamaktadır. Mutasavvıfların ve müridlerin zaman zaman evlerinde toplanıp sohbetlerde ve müşterek ibadetlerde bulundukları bilinmektedir.[4]

Zâviyelerin İslâm dünyasında yaygınlaşmasıyla birlikte, Anadolu'nun muhtelif yerlerinde birçok tekke, zâviye ve hangahın açıldığı görülmektedir. Bu zâviyeler, ilk devirlerde bulunduk-

[1] Ahmet Yaşar Ocak, "Zaviyeler", *Vakıflar Dergisi*, C.XII, Mars Matbaası, Ankara 1978, s.248.

[2] Mehmet Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C.III, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2003, s.648.

[3] Ahmet Yaşar Ocak- Suraiya Faruki, "Zaviye", İslam Ansiklopedisi, C. 13, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1986, s.468.

[4] Ocak, Zaviyeler, s.247.

ları bölgelerde bir iskân unsuru olmuşlar ve İslâmiyet'in yayılmasında önemli rol oynamışlardır. Özellikle XIII. asrın başlarındaki Moğol istilası sebebiyle Anadolu, çeşitli tasavvuf akımlarına mensup sünni veya bâtıni şeyh ve dervişlerin sığınağı olmuştur.[5] Kübrevîlik, Sühreverdîlik, Mevlevîlik, Kalenderîlik ve Kazerunîlik gibi tarikatlara mensup şeyhler, Konya, Kayseri, Sivas, Tokat gibi büyük kültür merkezlerine yerleşerek devletten yardım alıp zâviyeler açmışlardır.[6] Bu dönemde Anadolu Selçuklu Sultanları, şeyhlere büyük hürmet göstermiş, onlar için tekke, zâviye ve hangahlar inşa ederek vakıflar tahsis etmişlerdir. Birçoğu bizzat hükümet eliyle tayin edilen şeyhlerin görevleri zikir ve fikre devam etmek, gelen yolcu ve dervişlere ihtimam göstermek, bir de devletin bekası için duada bulunmaktı. Ayrıca bu kişilere devlet tarafından belli miktarlarda maaş da verilmekteydi.[7]

İslâm âleminde bilinen birçok manevi önderleri bünyesinde toplamış olan Konya, zâviyeler alanında da ilk sıralarda yer almaktadır. Nitekim Konya şehri hem Selçuklu döneminde hem de Beylikler döneminde pek çok Kalenderî, Bektaşî, Haydarî, Mevlevî, Evhadî ve Ekberî zâviyelerini bünyesinde barındırmıştır. Bu tarikatlara mensup şeyhler ve müridleri Konya da birçok zâviye inşa etmişlerdir. Selçuklu ve Beylikler döneminde Kalenderhâne Zâviyesi, Şeyh Osman-ı Rûmî Zâviyesi, Şeyh Hasan-ı Rûmî Zâviyesi, La'l Paşa Zâviyesi, Hatibî-Zâde Zâviyesi / Hatipli-Zâde Zâviyesi, Hatipli Ali Çelebi Zâviyesi, Nasuh Bey Zâviyesi, Pîr Esad Zâviyesi, Pirebî Sultan Zâviyesi, Hoca Ahmet Fakih Sultan Zâviyesi, Fakih Ahmet Paşa Zâviyesi, Sadreddin Konevî Zâviyesi, Şems-i Tebrîzî Zâviyesi, Cemel Ali Sultan/Durud Zâviyesi, Hızır İlyas /Ayabakan Zâviyesi, Şeyh Aliman/ Alaman Sultan Zâviyesi, Şeyh Evhadüddîn-i Kirmânî Zâviyesi, Şeyh Sadaka Zâviyesi, Seyfiye/Karasungur Zâviyesi, Ateşbaz Veli Zâviyesi, Ali Gâv Zâviyesi, Toruncan/ Durdu Çelebi Zâviyesi, Ulaş Baba Zâviyesi, Sarı Yakub Zâviyesi ve Şadi Bey Zâviyesi inşa edilmiştir.

Vakıf kayıtlarından ve tarihi eserlerden edindiğimiz bilgilere göre; Osmanlı döneminde de Konya'da birçok zâviye kurulmuş, şehrin dini ve sosyal alanda gelişmesine büyük katkıda bulunmuştur. Bu dönemde Konya ve çevresinde; Sinan Seydi B. Ömer Seydi Zâviyesi, Şah Fona Zâviyesi, Şeyh Sadri Zâviyesi, Ahi Cahken (Kuyu Kazan) Zâviyesi, Şeyh İsmail Zâviyesi, Karadoğan Zâviyesi, Körpe Seydi Zâviyesi, Bulduk Dede Zâviyesi, Evliyalar Zâviyesi, Hızır Ağa Zâviyesi, Şeyh Ali Zâviyesi, Şeyh Resül Zâviyesi, Şeyh Taşkun Zâviyesi, Şeyh Şibli, Samut Dede, Ilgın'da Dediği Dede Zâviyesi ve Sinan Seydi B. Ömer Belviran Zâviyesi gibi pek çok zâviye bölgede varlıklarını sürdürmüştür.[8] Bu zâviyeler bazen vakıflar aracılığıyla, bazen de çevreden gelen yardımlar ile yaşamlarını idame ettirmişlerdir. Tarikatların dışında şahıslar tarafından da bölgede zâviyeler inşa edilmiştir. Bu zâviyelerin bazıları günümüze kadar gelmişken, bazıları insan eliyle ya da doğal afetler ve yangınların sonucunda yok olup gitmiştir.

Kalenderhâne Zâviyesi

Kalenderhâne Zâviyesi, Selçuklu devri eseri olup Kalenderhâne mahallesinde yer almaktaydı.[9] Eflâkî *Menâḳıbü'l-ʿârifîn* adlı eserinde Mevlânâ'nın çağdaşı olan Ebu Bekr Niksârî'nin (Cavlâki) bu zâviyenin şeyhi olduğu hakkında bize önemli bilgiler vermektedir. Rivayete göre bu

[5] Ocak, Zaviyeler, s.254.

[6] Ocak- Faruki, Zaviye, s.470.

[7] Osman Turan, *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmî Vesikalar Metin, Tercüme, Araştırmalar*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1958, s.50.

[8] Alaeddin Aköz, "1475-1600 Yılları Arasında Konya", *Konya Ansiklopedisi*, C.5, Konya Kültür A.Ş., Konya 2013, s.264.

[9] Yusuf Küçükdağ, *Lale Devri'nde Konya*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeniçağ Tarihi, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Konya 1989, s.63.

dönemde Konya'da bulunan Kalenderî gruplar bu zâviyede faaliyetlerini sürdürmüşler ve gülbanklar okuyup, zikr etmişlerdir. Kalenderîler bu dönemde Konya'da bulunan Mevlana ve onun çevresi ile de iyi ilişkiler içerisinde olmuş ve Mevlana'nın ölümünden büyük üzüntü duymuşlardır. Cenazenin önünde giden yedi öküzden biri cenaze merasiminden sonra Ebubekir Niksarî'nin zâviyesine gönderilerek orada fakirlere dağıtılmak ve dervişler arasında paylaştırılmak üzere kurban edilmiştir.[10]

Tahrir defterlerinde yapılan çalışmalara göre bu zâviyenin Konya'da uzun yıllar faaliyetlerini sürdürdüğü gözükmektedir. Bu konuda araştırmalarda bulunan Sadettin Gülten bize bu Kalenderî zâviyesinin gelirleri, giderleri ve faaliyetleri hakkında önemli bilgiler sunmuştur. Makaleye göre 1476 tarihli defterde tespit edilen Kalenderhânenin geliri, Ilgın kazasına tabi Eldeş karyesinden elde edilen öşrün dörtte biridir.[11] 1483 tarihinde ise zâviyenin gelirlerinde artış olduğu anlaşılmaktadır. Şeyh Muhiddin tarafından idare edilen zâviyenin gelirleri arasına Eldeş karyesinin öşrünün yanı sıra 3 zemin, 3 bağ ve 1 değirmen[12] eklenmiştir. Fahri Çoşkun'un *888/1483 Tarihli Karaman Eyaleti Vakıf Tahrir Defteri* adlı çalışmasına göre bu zâviyenin geliri, Ilgın'a bağlı Eldeş Köyü'nden 495, Karatay'daki dolap yerinden 800, bağ ve bahçeden 50, zeminden 110 ve ceviz ağacından 30 akçe olmak üzere yıllık 1.495 akçe geliri vardır.[13] 1530 tarihinde 1460 akçe olan zâviye geliri 1584 tarihinde 2166 akçeye yükselmiştir. Zâviye şeyhine günlük 3 akçe ödenirken geri kalanı âyende ve revendeye sarf olunmuştur.[14]

Şeyh Osman-ı Rûmî Zâviyesi

Mevlânâ dönemi önemli şeyhlerinden biri olan Şeyh Osman-ı Rûmî Konya'ya gelerek, kendi adı ile anılan mahallede bu zâviyeyi yapmış ve ölünce de buraya defnedilmiştir. Eserin kubbeli ve kârgir bir bina olduğu rivayet edilmektedir. Günümüzde burada kerpiç yapılı ve kara örtülü bir mescid ile mescidin doğusundaki açık türbesi kalmıştır. Eskiden zâviyenin[15] ve türbenin kubbeli olduğu kalıntılarından belli olmaktadır. Yaşanan bir deprem sırasında hem zâviye hem de türbe yıkılmıştır.[16] Küçükdağ'a göre Saideli'ne bağlı Yenicekaya köyündeki Bedelci Mehmet Ağa değirmeni buranın vakfı idi.[17]

Fâtih adına yapılan Karaman ili evkafı yazımında[18] ve II. Bayezid tahrir defterlerinde[19] bu zâviye de geçmiş ve vakıfları hakkında önemli bilgiler verilmiştir. Bu kayıtlardan Şeyh Osman-ı

---

[10] Ahmet Eflâkî, Âriflerin *Menkıbelerî*, (çeviren: Tahsin Yazıcı), Hürriyet Yayınları, C.II, İstanbul 1973, s.63;

[11] Sadullah Gülten, "Tahrir Defterlerine Göre Anadolu'da Kalenderîler ve Haydarîler", *AÜDTCF Tarih Araştırmaları Dergisi*, C.31, S.52, 2012, s.40.

[12] Sicillerde yaptığımız çalışmalara göre bu değirmenin Ulaş değirmeni olabileceği tahmin edilmektedir. Ulaş değirmeni ve zâviyeye yapılan vakıflar için bakınız: K.K.S. Nr. 49, s.44-1. İzzet Sak- İbrahim Solak, *49 Numaralı Konya Kadı Sicili (1135-1136/1723-1724) (Transkipsiyon ve Dizin)*, Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş., Konya 2016, s.98-99; K.K.S. Nr. 49, s.46-2. Sak-Solak, *49 Numaralı Konya Kadı Sicili (1135-1136/1723-1724) (Transkipsiyon ve Dizin)*, s.104; K.K.S. Nr. 49, s.48-1. Sak-Solak, *49 Numaralı Konya Kadı Sicili (1135-1136/1723-1724) (Transkipsiyon ve Dizin)*, s.108-109.

[13] Fahri Çoşkun, "888/1483 Tarihli Karaman Eyaleti Vakıf Tahrir Defteri", *Vakıflar Dergisi*, S.33, 2010, s.26.

[14] Gülten, Tahrir Defterlerine Göre Anadolu'da Kalenderîler ve Haydarîler, s.40.

[15] Mehmet Önder Şeyh Osman-ı Rûmî Zâviyesini türbe olarak gösterir. Bk. Mehmet Önder, *Mevlâna Şehri Konya*, Yeni Kitap Basımevi, Konya 1962, s.216; Yusuf Küçükdağ ve Caner Arabacı ise *Selçuklular ve Konya* adlı eserde zâviye olarak ele aldığımız bu yerin tekke olduğunu belirtmişlerdir. Bk.: Yusuf Küçükdağ, Caner Arabacı, *Selçuklular ve Konya*, 2. Baskı, Mikro Yayınları, Konya 1999, s.307.

[16] Küçükdağ, *a.g.t.*, s.63; Zeki Atçeken, *Konya'daki Selçuklu Yapılarının Osmanlı Devrinde Bakımı ve Kullanılması*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1998, s.307-308;

[17] Küçükdağ, *a.g.t.*, s.63-64.

[18] Ankara Eski Kayıdlar Arşivi, defter No:256. Atçeken, *a.g.e.*, s.308'den naklen.

[19] Aynı arşiv 255 nolu defter. İbrahim Hakkı Konyalı, Âbideleri *ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, Enes Kitap Sarayı, Ankara 1997, s.754'den naklen, Atçeken, *a.g.e.*, s.308'den naklen.

Rumî Zâviyesi ve türbesinin Akşehir'deki Mavros[20] hamamı ile Konya ve Akşehir'de bazı zeminlerin, vakıfları arasında olduğu anlaşılmaktadır. Mavros Hamamı'nın 12 sehimden 1,5 sehmi Şeyh Osman-ı Rumî Zâviyesi'nin üç sehmi de Hz. Mevlânâ'nın kendisine ve evladına; Mevlâna Medresesi'ni yaptıran Gühertaş tarafından vakfedilmiştir. Fâtih devrinde de buraya "Vakf-ı kadîm" denilmektedir. Bu bilgilere göre, Şeyh Osman-ı Rumî Zâviyesi ve türbesinin Selçuklular döneminden kaldığı bilinmektedir.[21] Konya tahrir defterlerinde 1476 yılından 1584 tarihine kadar takip edilen zâviye zamanla kurbanların kesildiği bir ziyaretgâha dönüşmüştür. Zâviyenin geliri 1584 tarihinde 942 akçe olarak gösterilmektedir.[22] Vakfın Akşehir'deki Dizdar Hamamı'ndan 840 ve iki zeminden 100 olmak üzere yıllık 940 akçe geliri vardır. (Vrk. 24b).[23] III. Murad defterinde ise "*Vakf-ı Zâviye-i Şeyh Osman-ı Rumî ve türbe-i o, der dahil-i Bâb-ı Lârende der Konya*." Şeklinde bahsedilerek zâviye ve türbenin, Konya Suru'nun Lârende Kapısı içinde olduğu ifade edilmektedir.[24]

Konya Şer'iyye Sicil defter kayıtlarına göre bu hususta bir berat sureti tespit edilebilmiştir. Buna göre, Şeyh Osman-ı Rumî Mescidi'nin günde iki akçe yevmiye ile ferraşı Ali iken onun ölümünden sonra yerine Seyyid el-Hac Ali tayin edilmiştir. Fakat Seyyid el-Hac Ali hizmetini terk ederek diğer işlere yönelmesi üzerine, aynı evkafın mütevellisi Ali'nin arzıyle işine son verilerek yerine 1714 yılından Molla Ahmed tayin edilmiştir.[25] Günümüzde zâviyeye ait herhangi bir eser ve yer bulunmamaktadır. Türbesi ise Konyalılar tarafından tamir edilerek şimdilik yıkılması önlenmiştir.[26]

Şeyh Hasan-ı Rumî Zâviyesi

Şeyh Hasan-ı Rumî Zâviyesi Konya'nın Osman-ı Rumî mahallesinde olup, Osman-ı Rumî Zâviyesi ve türbesinin kuzeyinde idi. Halen mevcut olan tek kubbeli türbe ile birlikte bulunan bu eser Karamanoğulları döneminde yapılmış olup, zâviye bölümü aynı devirde yıkılmıştır.[27] Ancak Osmanlı devrinde faaliyetlerini sürdürmüştür.[28] Konya tahrir defterlerine göre; Şeyh Hasan-ı Rumî Zâviyesi'nin, yıkılıp yok olduğu ve vakıflarının tımara verildiği rivayet edilmektedir. Ancak Şer'iyye Sicil kayıtlarındaki bilgilerden ve yapılan tayinlerden anlaşılacağı üzere bu zâviye yeniden faaliyete geçirilmiştir.[29]

Konya tahrir defterlerine göre Fâtih'in yazım heyeti bu zâviyeyi "Şeyh Hasan-ı Rumî Zâviyesi" şeklinde tespit etmiştir. Konya'nın Sahra Nahiyesi'ne bağlı Koçaş Köyü'nün öşrü bu zâviyenin gelirini teşkil etmektedir. II. Bayezid adına yazılan 904 H./1498 tarihli Konya Evkaf defteri, zâviyenin durumu hakkında bize bazı önemli bilgiler vermektedir. Defter-i Köhnede yazıldığına göre Hasan-ı Rumî Zâviyesi, Karamanoğulları zamanında yıkılıp yok olduğu için, Karamanoğlu zâviyesinin vakfı olan Koçaş Köyü, Sarı Yakub'a çiftlik yapmak üzere verilmiştir. Daha sonra onun oğluna tımara verilmiştir. II. Bayezid bu köyün vakfiyesini iade

[20] Bu hamamın adı bugün Maras şeklinde yazılmaktadır. Akşehir'in Selçuk mahallesinde bulunmaktadır. Konyalı, *Âbideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, s.755.

[21] Atçeken, *a.g.e.*, s.309; Mehmet Akif Erdoğru, "Karaman Vilâyeti Zâviyeleri", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C.9, S.1, 1994, s.108.

[22] Gülten, Tahrir Defterlerine Göre Anadolu'da Kalenderîler ve Haydarîler, s.41.

[23] Çoşkun, 888/1483 Tarihli Karaman Eyaleti Vakıf Tahrir Defteri, s.26.

[24] Konyalı, Âbideleri *ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, s.754; Atçeken, *a.g.e.*, s.308.

[25] Ş.S.D., Cilt 47 (C-20), s.298/1 (Şaban 1126 H./ Ağustos 1714). Atçeken, *a.g.e.*, s.309'dan naklen.

[26] Konyalı, Âbideleri *ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, s.755; Önder, *Mevlâna Şehri Konya*, s.216; Atçeken, *a.g.e.*, s.309.

[27] Atçeken, *a.g.e.*, s.305.

[28] Küçükdağ, *a.g.t.*, s.64.

[29] Konya Şer'iye Sicil Kayıtları…. Atçeken, *a.g.e.*, s.304'den naklen

ederek yine Sarı Yakub zadeye vermiştir.[30] Ayrıca hurufat defterinde yer alan bilgilere göre; Seyyid Süleyman Bin Seyyid Hafız Ali'ye zâviyenin vakfı olan köy mahsulünden 4 hisse ile imam, 2 hisse ile sarraç, 2 hisse ile cüzhan ve 4 hisse ile tedrisat yapma karşılığında tevcih yapılmıştır.[31]

Konya Şer'iyye Sicil defter kayıtlarında zâviyeye yapılan tayinler ile ilgili bilgiler yer almaktadır. Sicilde tarih sırasına göre ilk olarak Şeyh Hasan Zâviyesi'ne yapılan câbi[32]tayinleri bulunmaktadır. Buna göre 1685 yılında bu zâviyenin câbisi olmadığından, (Konya Kadısı naibi) Mevlâna Ali'nin arzı üzerine, her bakımdan lâyık bir kimse olan Mehmed, Anadolu Kazaskeri tarafından senelik bir hisse ile câbi tayin edilmiştir.[33] Bu tarihten yaklaşık bir sene sonra Edirne'den gönderilen bir berat ile Şeyh Hasan Rumî Evkafı'nda cüzhan olan Abdülkerim'in ölmesiyle boşalan yerine senede iki hisse ile Mustafa atanmıştır.[34] Aynı tarihte gönderilen başka bir berat da Mustafa'yı aynı evkafa kâtip tayin etmektedir.[35] Bu tarihten iki sene sonra gönderilen bir berat suretinden anlaşıldığına göre de, 1687 yılında Şeyh Hasan Rumî Zâviyesi evkafına (Konya Kadısı Naibi) Mevlânâ Abdüllatif'in arzı üzerine, senede bir hisse karşılığında nazırlığa Ali adında biri tayin edilmiştir.[36] Aynı tarihi taşıyan diğer bir berat suretine göre, Şeyh Hasan Rumî Zâviyesi'nde okunan cüzler ve cüzhanlar için bir noktacı[37] lazım olması üzerine, aynı naibin arzı ile senede bir hisse gelir karşılığında Mahmut halife tayin edilmiştir.[38]

Bu zâviye ile ilgili berat suretine göre 1716 yılında hem mütevelli hem de cüzhan tayini, aynı kişi üzerine birlikte yapılmaktadır. Berata göre adı geçen zâviyenin mütevvellisi ve cüzhanı olan Ahmet adındaki şahıs, on dört seneyi geçkin bir zamandan beri başka bir diyarda oturduğu için boş kalan yerine, Konya Kadısı naibi Mevlâna Seyyid Mehmet'in arzına istinaden, Ali halife tayin edilmiştir.[39] Günümüze kadar zâviye yıkılmış olup, türbe varlığını sürdürmektedir.[40]

La'l Paşa Zâviyesi

La'l Paşa Zâviyesi Beyhekim mescidinin arka tarafında yer almakta olup, Karamanoğulları dönemi eseridir. Mütevelli, câbi ve cüzhan tayinleri bulunmaktadır.[41] Tarihi kayıtlarda La'l Paşa Zâviyesi'nin ismine rastlanmamaktadır. La'l Paşa adına Fâtih döneminde Şıhne Köyü'nde cami, II. Bayezid döneminde ise cami ile birlikte zâviye olarak kaydedilmiştir.[42] La'l Paşa Zâviyesi 1-10 Receb

---

[30] Konyalı, Âbideleri *ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, s.752; Atçeken, *a.g.e.*, s.306; Erdoğru, Karaman Vilâyeti Zâviyeleri, s.109

[31] VGMA, HD, 555, Vr.7, s. 14. Özcan Oğur, *Karaman Eyaleti Konya Merkez Kazası Hurufat Defterlerine Göre Konya ve Civarının İdari ve Sosyal Durumu (1690-1839)*, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Doktora Tezi, Kırıkkale 2018, s.434.

[32] Eskiden evkaf gelirlerini ve zekâtları toplayan tahsildara denir.

[33] 32 K.Ş.S., Nr. 31, s.284/3. (21-29 Safer 1096/ 27 Ocak-4 Şubat 1685), Mehmet Dereci, *31 Numaralı Konya* Şer'*iye Sicili (1097-1098/1686-1687) Değerlendirme ve Transkripsiyon*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Konya 2020, s.584.

[34] K.Ş.S., Nr. 31, s.291/2. (21-30 Cemâziye'l-evvel 1097/ 15-24 Nisan 1686); Dereci, *a.g.e.*, s.598.

[35] K.Ş.S., Nr. 31, s.291/3. (21-30 Cemâziye'l-evvel 1097/ 15-24 Nisan 1686), Dereci, *a.g.e.*, s.598-599.

[36] K.Ş.S., Nr. 34, s.274/3. Yasemin Olgun, *Konya'da Sosyal ve Ekonomik Hayat 1687-1688 (34 Numaralı* Şer'*iye Siciline Göre)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Konya 2019, s.545.

[37] Eskiden imarethanelerde, medreselerde inzibat işlerine bakan memura noktacı denir. Ferit Devellioğlu, Ferid Devellioğlu Lûgat, Ankara 1970, s. 1009.

[38] K.Ş.S., Nr. 34, s.274/2. Olgun, *a.g.t.*, s.544.

[39] K.Ş.S., Nr. 47, s.274/1 (Ramazan 1128 H./Ağustos 1716). İzzet Sak, *47 Numaralı Konya* Şer'iye *Sicili (1128-1129/1716-1717) Transkripsiyon ve Dizin*, Tablet Kitabevi, Konya 2006, s. 618; K.K.S. Nr. 47, s.274/1 (1-10 Ramazan 1128/19-28 Ağustos 1716), İzzet Sak, *Konya Kadı Sicili 47 (1128-1129/1716-1717*), Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş, Konya 2014, s.704.

[40] Atçeken, *a.g.e.*, s.307.

[41] Küçükdağ, *a.g.t.*, s.64.

[42] Fahri Çoşkun, *888/1483 Tarihli Karaman Eyaleti Vakıf Tahrir*

1070/ 13-22. III. 1660 tarihli 10 numaralı Konya Şer'iye Sicilinde ise La'lâ Paşa Buk'ası şeklinde geçmektedir.[43] *888/1483 Tarihli Karaman Eyaleti Vakıf Tahrir Defteri'ne* göre adı geçen cami ve zâviye Durmuş oğlu Mehmed adlı bir şahsın tasarrufuna verilmiştir.[44] Defterlerde verilen bilgiye göre Konya'da sadece La'l Paşa Dârülhuffâzı'nın bulunduğu kaydedilmiştir. Aynı bilgiler, Kanûnî dönemi muhasebe kayıtlarında da bulunmaktadır.[45]

La'l Paşa Dârülhuffâzı'nın bitişiğinde bir de zâviyenin bulunduğu daha sonraki belgelerden anlaşılmaktadır. Buna göre eskiden burada bulunan zâviye ve dârülhuffâz yıkılmış; yerine tekrar bir zâviye ve dârülhuffâz inşa edilmiştir. Ancak daha sonra O da yıkılmış; üçüncü defa Beyhekim Mahallesi'nin bir başka yerinde bir çeşme üstüne yapılmıştır. 1660 yılındaki kayıtlarda bile "La'l Paşa Buk'ası" olarak nitelendirildiğine bakacak olursak, zâviye XVII. yüzyılın ilk yarısında ayakta olup çok büyük bir yapıdan oluşmaktadır. Konyalı, zâviye ve dârülhuffâzın Karamanoğulları döneminde yıkıldığını yazmakla birlikte zâviyenin, kesintisiz olarak XIX. yüzyılın başlarına kadar hizmet verdiği arşiv kaynaklarındaki bilgilerden anlaşılmaktadır. Günümüzde Beyhekim mahallesinde bu zâviyeye dair hiçbir işaret mevcut değildir.[46]

Hatibî-Zâde Zâviyesi / Hatipli-Zâde Zâviyesi

Hatibî-Zâde Zâviyesi Meram Cami bitişiğinde bulunmaktadır. İbrahim Hakkı Konyalı, Hatipli-zade'nin inşa ettirdiği caminin bulunduğu yerde eskiden bir zâviyenin yer aldığını, daha sonra bu yıktırılarak yerine şimdiki caminin inşa ettirildiğini ileri sürmektedir. Ancak tarihi kaynaklarda Hatipli-zâde Zâviyesi'nin, Fâtih ve II. Bayezid döneminde cami ile birlikte ayakta durduğu belirtilmektedir. Kanuni döneminde ise bu yer Hatipli-oğlu Zâviyesi olarak kaydedilmiştir. Osmanlı Devleti'nin son dönemlerine kadar varlığını muhafaza etmiştir.[47] 1705-1727 tarihleri arasında zâviyedâr ve başka görevlilerin tayin beratları vakıf kayıtlarında yer almaktadır.[48] Bu zâviyenin vakfı meşihattan tasarrufu Derviş Seyyid Kasım ve tevliyet benam-ı Fakih Seyyid'e sultan hükmü ile âyende ve revendeye sarf olunmuştur.[49]

Erdoğru'nun Karaman Vilâyeti Zâviyeleri adlı makalesine göre bu zâviye ile ilgili şu bilgiler verilmiştir. *Vakf-ı zaviye-i mezkur Veled-i Hatiblü der buk'a-i mezbure mukarrer be-hükm-i şerif meşihat der tasarruf-ı Derviş Seyyid Kasım ve tevliyet benam-ı Fakih Seyyid be-hükm-i sultani cihet-i tevliyet südüs nısf-ı hasıl şeyh ve nısf-ı aher âyendeye ve revendeye sarf olunurmuş bade't-tevliyet be- kavl-i mütevelli an asiyab-ı Meram el-mezbur sülüs hisse fi sene maa rakabe 667 dekakin-i Meram ma'mur 5 baben fi sene 900 dekakin harab baban bî-hasıl çiftlik der karye-i Hatib der tasarruf-ı şeyh-ı Meram asl malikane öşrü Seyfiyye medresesine vakf idüği sabit olup kadı hüccet vermiş der karye-i mezbure eşcar-ı cevz der piş-i mağaza-i hasıl 20 zemin der karye-i mesfure der piş-i mağaza-i mezkure 2 dönüm yaruya bağ dikmişler hasıl 50 yekun 1.637.*[50]

Defteri, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk iktisat Tarihi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1996, s.29.

[43] K.Ş.S., Nr.10, s.286-1. (7 Şa'bân 1070 / 19. VI.1660). İzzet Sak, *10 Numaralı Konya* Şer'iye *Sicili (1070-1071/1659-1661) (Transkripsiyon)*, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Konya 2003, s.452.

[44] Çoşkun, *888/1483 Tarihli Karaman Eyaleti Vakıf Tahrir Defteri*, s.29.

[45] Yusuf Küçükdağ, "Karamanoğulları Konyası'nda Tasavvufi Hayat, Tekke ve Zaviyeler", *V. Uluslararası Türk Kültürü ile Sanatları Kongresi-Sanat Etkinlikleri*, 09-13 ayı s (May) 2011-Madrid İspanya, s.11.

[46] Küçükdağ, Karamanoğulları Konyası'nda Tasavvufi Hayat, Tekke ve Zaviyeler, s.12.

[47] Küçükdağ, Karamanoğulları Konyası'nda Tasavvufi Hayat, Tekke ve Zaviyeler, s.11.

[48] Küçükdağ, *a.g.t.*, s.64.

[49] Erdoğru, Karaman Vilâyeti Zâviyeleri, s.106.

[50] Erdoğru, Karaman Vilâyeti Zâviyeleri, s.106.

Hatipli Ali Çelebi Zâviyesi

Konya'da Hatipli adıyla bilinen ikinci zâviyedir. Küçükdağ, Hatip Ali Çelebi Dârülhuffâzı ile birlikte gösterildiğini dikkate alarak, Hasbeyoğlu Dârülhuffâzı'nın bitişinde yer aldığı tahmininde bulunmaktadır. Bu zâviyenin giderleri, Meram'daki Hatip-zâde Cami'nin vakıflarından karşılanmıştır. Şu anda manzumenin sadece dârülhuffâz bölümü ayakta bulunmakta ve mescit olarak kullanılmaktadır.[51]

Nasuh Bey Zâviyesi

Karamanoğulları dönemi olan bu eser günümüzde de halen mevcut olup mescidin bitişiğinde yer almaktadır. Lale devrinde medrese olarak kullanılmıştır.[52] Konya 7 numaralı Şer'iye Sicillerinde Nasuh Bey Zâviyesi hakkında bir Berât-ı şerîf sureti bulunmaktadır. Bu berata göre Konya'da vâki' merhûm Nasuh Bey Zâviyesi'nde yevmi üç akçe vazife ile şeyh olan Mevlânâ Veled vefat edince, yerine Eşşeyh Ahmed adında bir kişi geçmiştir.[53] Hurufat defterinde Nasuh Bey Zâviyesi ile ilgili berat tevcihi yer almaktadır. Buna göre Şaban 1105/ Mart 1694 tarihli kayıtta zâviyenin şeyhi Abdullah idi. Abdullah'ın ölmesi üzerine Abdurrezak'a berat tevcihi yapılmıştır.[54]

Pîr Esad Zâviyesi

Pîr Esad Zâviyesi kerpiç ve kara örtülü bir yapıdan oluşmaktadır. Birçok vakfının bulunduğu rivayet edilmektedir. Zâviyeye şeyh, mütevelli, çerağdâr ve cüzhan atamaları yapılmıştır.[55] Mutasarrıfı Derviş Halil olup, İbrahim ve Salih adında iki hizmetkârı vardır. 200 akçesi zeminden ve 300 akçesi de Yakubviran Köyü'nden olmak üzere yıllık 500 akçe geliri bulunmaktadır.[56] Konya'da Sahra'ya tabii Yakubviran Mezrası'nın öşrünün yarısı ve Konya'da Server Ağa Çeşmesi'ne vakf-ı mukarrer ve nısf-ı aheri bu zâviyeye aittir. Defteri köhneye göre adı geçen zâviyenin vakfı Musa Paşa adı ile bir kişiye kaydedilmiştir. Musa Paşa'nın sahib-i mülkten satın aldığına dair Konya kadısından mektub-ı şer'î olduğu kaynaklarda ifade edilmektedir.[57]

Küçükdağ'a göre Pîr Esad Zâviyesi için Efendi Seydioğlu Musa Paşa bir vakıf kurmuş, bunun için 844/1440'ta vakfiye düzenletmiştir. Musa Paşa, Hızır mescidi yakınında ve Tahta Köprü'deki yerleri, Hasanköy'deki iki parça yeri, Abdürreşid'de bulunan iki yeri, Hacı Yunusoğlu köyünde bir yeri, Aymonas'ta iki yeri, Abdürreşid'de bir bağı, Altunapa'da iki kıta yeri, Sahra nahiyesinde Yakubviran mezrasını Pîr Esad Zâviyesi'nin ihtiyaçlarının karşılanması için vakfetmiştir. Vakfın şartlarına göre bu zâviyede şeyh olan kimse türbe ve zâviyede ikamet edecek, bu müesseseleri sürekli olarak açık tutacak; zâviyenin içinde gelip geçenlere yemek yapıp ikram edecektir. Bu şartlar XX. yüzyıl başlarına kadar uygulanmıştır. Bu uygulamaya göre işini aksatan ve vakfın şartlarını yerine getirmeyen mütevelli ve şeyhler görevden alınmışlardır.[58]

Pîr Esad Zâviyesi'ndeki türbe için kurulan ikinci vakfa ait vakfiyenin tarihi Ramazan 882/ Aralık 1477'dir. Karamanlı Asker Muhsinzâde Mehmet oğlu İbrahim Paşa bu vakfiyeyi düzenletmiştir. Belviran nahiyesine tabii Sakarlar kö-

[51] Küçükdağ, Karamanoğulları Konyası'nda Tasavvufi Hayat, Tekke ve Zaviyeler, s.11.

[52] Küçükdağ, *a.g.t.*, s.64.

[53] K.Ş.S. Nr. 7, s.176-3. Hamit Şafakçı, *1644-1645 Tarihlerinde Konya'nın Sosyal ve Ekonomik Durumu (7 Numaralı Konya* Şer'*iye Siciline Göre)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Konya 2005, s.454.

[54] VGMA, HD, 1106, Vr.3, s. 179. Oğur, *a.g.t.*, s.433.

[55] Küçükdağ, *a.g.t.*, s.64.

[56] Çoşkun, 888/1483 Tarihli Karaman Eyaleti Vakıf Tahrir Defteri, s.27.

[57] Erdoğru, Karaman Vilâyeti Zâviyeleri, s.111.

[58] Yusuf Küçükdağ, *Konya'nın Kırk Tekkesi*, Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Konya 2014, s.96.

yünün tamamını Pîr Esad Zâviyesi'ne vakfetmiştir. Bu köyün geliri zâviyedeki türbede pazartesi ve perşembe günlerinde, kaba kuşluk zamanında Kur'an'dan dört cüz okunması için harcanacaktır.[59] 24 Rebî'ü'l-evvel 1215 tarihli bir belgede ise Pîr Esad Sultan Zâviyesi'ne evlâdiyet meşrûtiyet olmak üzere Ömer Osman'ın sulbiye kebire kızları Şerife Salime ve Âlime tevliyetini ve meşihatına ber-vechi müştereken mutasarrıf olmuşlardır.[60]

Pîr Esad Zâviyesi'ne ait başka bir bilgi 32 numaralı Konya Şer'iye Sicillerinde bulunmaktadır. Bu belgeye göre zâviye kayıtlarda tekke olarak geçmiştir. Sicilde Pîr Esad Sultan Tekkesi Cüzhan Berâtı yer almaktadır. Buna göre adı geçen tekke de görev yapan Abdullah isimli şahsın ölümü üzerine, Mehmed adında biri Dîvân-ı Hümâyûn'a 'arz-ı hâl etmiş, Konya'da vâki' Göçeroğlu Pîr Esad Sultan Tekyesi Vakfı'ndan senede bir hisse galle ile cüzhan olmuştur. (17 Zî'l-ka'de 1110 / 17 Mayıs 1699). Vasale fî 28 Zî'l-hicce 1110 (27 Haziran 1699).[61]

Pirebî Sultan Zâviyesi

Konya'da eskiden Yeni Kapı haricinde[62] olduğu belirtilen Pirebî Sultan Zâviyesi, Konya'nın güneybatısında kendi adını verdiği bölgede, Söylemez Tekkesi'nin önünden giden yolun sağında yer almaktadır.[63] Pirebî Sultan Zâviyesi günümüzde Meram Endüstri Meslek Lisesi'nin arkasında, Pirebî Cami'nin bulunduğu yerdedir. Bu tasavvufi yapı bazı belgelerde zâviye, bazı belgelerde tekke olarak geçmektedir.[64] Pirebî Sultan, Şeyh Sadreddin Konevî'nin daveti üzerine Hacı Bektaş-ı Veli tarafından Konya'ya gönderilmiş, kendi adına yaptırılan zâviyede kalmıştır. Vefatının ardından burada inşa edilen türbeye defnedilmiştir.[65]

Selçuklu dönemi eseri olmasına rağmen Pirebî Sultan Zâviyesi kaydına ilk defa Karaman ili vakıflarını tespit eden heyet tarafından 1476'da Fâtih'in yaptırttığı vakıf tahririnde rastlanmaktadır.[66] Söz konusu eser 888/1483 tarihli vakıf tahrir defterinde de zâviye olarak geçmektedir.[67] Karamanoğlu İbrahim Bey'in Abdal Hacı adına bir mukarrername verdiği ve Derviş Mürsel'in de tahrir zamanında mütevelli bulunduğu kayıtlara geçmiştir.[68] II. Bayezid'in defterinde "*Vakf-ı zâviye-i Sultan Pir Ebî derzâhir-i Konya*" şeklinde tespit edilmiştir. O vakit zâviyenin tasarrufu Şehzade'nin beratıyla Derviş Veysi'ye verildiği de yazılmaktadır. Zâviyenin o dönemdeki gelirleri şunlardır: Tarhalda bir bağ, Ayvacı bahçesi, Konya'da zâviye yanında ve Has ırmakta zeminlerdir. III. Murat'ın Konya defterinde "*Zâviye-i Şeyh Pir Ebî*" şeklinde gösterilmiştir.[69]

İki numaralı Konya Şer'iye Sicil defterinde Pirebî Sultan Zâviyesi evkafına ait yerlerden alınan vergi fî selh-i Cemâziye'l-âhire sene 978 (29 Cemâziye'l-âhir 978 / 28 Kasım 1570) tarihinde kayıt altına alınmıştır. Bu defterdeki kayıt şu şekilde geçmiştir: *Pîrâbî Sultan Zâviyesi evkâfı olan yer-*

---

[59] Küçükdağ, *Konya'nın Kırk Tekkesi*, s.96.

[60] KŞS.66-E / 126–1 (24 Rebî'ül-evvel 1215/ 23 Temmuz 1800). Mehmet Barman, *66-e Numaralı Konya* Şer'iyye *Siciline Göre 1792–95 Yılları Arasında Konya'da Sosyal ve İktisadi Hayat*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Konya 2009, s. 23.

[61] K.Ş.S., Nr. 32, s.22-2. 28 Zî'l-hicce 1110 (27 Haziran 1699). Mustafa Fırathan Taşın, *32 Numaralı Konya* Şer'iye *Sicili (1096-1110/ 1685-1699) Değerlendirme ve Transkripsiyon*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Konya 2019, s.84-85.

[62] Ş.Ş.D. Cilt. 42 (C-14), s.291/2. Atçeken, *a.g.e.*,s.185

[63] Konyalı, Âbideleri *ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, s.700.

[64] Küçükdağ, *Konya'nın Kırk Tekkesi*, s.92.

[65] Küçükdağ-Arabacı, *a.g.e.*, s.291; Küçükdağ, *Konya'nın Kırk Tekkesi*, s.93; *Konya 1973 İl Yıllığı*, Yeni Kitap Basımevi, Konya 1973, s.12.

[66] Konyalı, Âbideleri *ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, s.700.

[67] Mehmet Akif Erdoğru, "Murad Çelebi Defteri: 1483 Yılında Karaman Vilâyetinde Vakıflar-II", *Ege Üniversitesi Tarih İncelemeleri Dergisi*, XVIII/2 (2003), s.104.
Küçükdağ, *Konya'nın Kırk Tekkesi*, s.92.

[68] Konyalı, Âbideleri *ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, s.700.

[69] Konyalı, Âbideleri *ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, s.700-701.

lerin ve bağların kadîmden mütevelli akçası alınagelmişdir taleb iderim didikde şeyh-i mezkûr inkâr idüp kadîmî mezkûrdan beyyine taleb olundukda Seydî bin Hasan ve Mustafâ bin 'Alî alınagelmişdir deyü şehâdet itdiklerinde gıbbe't-ta'dîli'ş-şer'î şehâdetleri hayyiz-i kabûlde vâki'olup defter olundu. Şuhûdü'l-hâl Behrâm Çavuş bin Mûsâ ve Mehmed Çelebi bin Çaşnigîr ve Ya'kûb Çavuş bin Hasan ve Hasan Çelebi bin 'Abdurrahman ve Hoca bin Velî ve gayruhum mine'l-hâzırîn.[70]

Pirebî Sultan Zâviyesi vakıflarına dair Anadolu Selçukluları döneminden günümüze ulaşmış herhangi bir vakfiyeye rastlanmamıştır. Konya Osmanlı sınırları içerisine dâhil edildiği zaman sadece birkaç parça vakıf gayrimenkul tespit edilmiştir. Osmanlı'nın son dönemlerinde, XIX. Yüzyılın ikinci yarısında burası için nukut vakfedildiğine dair vakfiyeler bulunmaktadır. Konya vakıflar müdürlüğünde bulunan 4 numaralı 161 ve 162 sayfalarında Pirebî Sultan Zâviyesi'ne ait iki Türkçe vakfiye bulunmaktadır. Bunlardan birincisi 28 Cemaziyelahir 1296/18 Haziran 1879 Konya kadı vekili Seyid Mehmet Emin tarafından tanzim edilmiştir.[71] Konya'nın Baba Sultan Mahallesi'nden Ahmed Efendi oğlu Mehmet Said Efendi, Pirebî Sultan Zâviyesi'ne 6.000 kuruş vakfetmiş,[72] bunun için birtakım şartlar ortaya koymuştur. Buna göre 6.000 kuruş onu on bir buçuktan istirbaha verilecek, elde edilen nema zâviyenin tamire muhtaç yerlerine harcanacaktır. Bir görevli cuma ve perşembe günleri tekkede kandilleri yakacak, zâviye dervişlerine kapıyı açacak, bu hizmeti için kendisine ayda 10 kuruş maaş verilecek, kandiller için senede 150 kuruşluk zeytinyağı alınacaktır.[73] İkincinin dili de Türkçe olup aynı tarih ve günde tanzim edilmiştir. İkinci vakfiye Konya'nın Kuzgunkavak Mahallesi'nden Hacı Mehmet Efendi oğlu Hacı Ethem Efendi'ye[74] aittir. Pirebî Zâviyesi'ne 2000 kuruş vakfetmiştir. Bu para onu on bir buçuktan istirbaha verilecek, hasıl olan nema ile zâviyenin tamire muhtaç yerleri onartılacaktır. Ayrıca kandiller için 100 kuruş zeytinyağı alınacaktır.[75]

Hoca Ahmet Fakih Sultan Zâviyesi

Belgelerde Hoca Ahmet Fakih Sultan ve Hoca Ahmet Fakih olarak geçen zâviye, günümüzde Yaka Caddesi üzerinde, Konya Şeker Fabrikası'nın arka girişi karşısında yer almaktadır. Kitabesine göre 618/1221 yılında inşa edilmiş bir Selçuklu eseridir.[76] Hoca Ahmet Fakih Zâviyesi, geniş bir avlunun içinde cami, çeşme, türbe, hamam ve şeyhin ikametine tahsis edilmiş evden oluşmaktadır. Duvarlarla çevrili avluda bir de mezarlık bulunmaktadır.[77]

Hoca Ahmet Fakih Zâviyesi ile ilgili hurufat defterinde bazı bilgiler verilmiştir. Zikredilen deftere göre Zilkade 1110 / Mayıs 1699 öncesinde Şeyh Mehmed, Hoca Ahmed Zâviyesi'nde imam ve hatip olarak görev yapmıştır. Ancak Şeyh Mehmed'in ümmi olması dolayısıyla verilen tarihte görevinden alınmış ve yerine mütevelli Mustafa arzıyla Hacı Mustafa atanmıştır.[78]

---

[70] KŞS, Nr. 2, s.74-1. (29 Cemâziye'l-âhir 978 / 28 Kasım 1570). Leyla Şafak, *2 Numaralı Konya* Şer'iye *Sicili(978-989 /1570-1582) Değerlendirme ve Transkripsiyon*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Konya 2019, s.325.

[71] Konyalı, Âbideleri *ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, s.701.

[72] Konyalı, Âbideleri *ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, s.701; Küçükdağ, *Konya'nın Kırk Tekkesi*, s.93.

[73] Küçükdağ, *Konya'nın Kırk Tekkesi*, s.93.

[74] İbrahim Hakkı Konyalı, Âbideleri *ve Kitabeleri ile Konya Tarihi* adlı eserinde Konya'nın Kuzgunkavak mahallesinde oturan Hacı İbrahim İbn-i Hacı Mehmet adlı kişinin zaviyeye 2000 kuruş vakfettiğini yazmıştır. Bkz: Konyalı, *Âbideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, s.701.

[75] Konyalı, Âbideleri *ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, s.701; Küçükdağ, *Konya'nın Kırk Tekkesi*, s.93.

[76] Küçükdağ, *Konya'nın Kırk Tekkesi*, s.54; Küçükdağ, *a.g.t.*, s.68.

[77] Küçükdağ, *Konya'nın Kırk Tekkesi*, s.54.

[78] VGMA, HD, 1140, Vr.8, s. 501. Oğur, *a.g.t.*, s.425.

Hoca Ahmet Fakih Zâviyesi hakkında 53 Numaralı Konya Şer'iye (1148-1149/ 1736-1737) Sicilinde bir takım malumatlar yer almaktadır. Buna göre; Konya'da vâki' Hoca Ahmet Fakih Sultan Zâviyesi'nin yevmi bir akçe vazife ve bir hisse galle ile meremmatçı olan Süleyman'ın ölümü üzerine onun yerine oğlu Mustafa Halife'nin göreve getirilmesi kararlaştırılmıştır. (21-29 Zî'l-hicce 1148/3-11 Mayıs 1736)[79]

Hoca Ahmet Fakih Zâviyesi'nin belirlenmiş bir vakfıyesi yoktur. Ancak vakıfları oldukça zengindir. Bunlar; Konya civarında iki gözlü değirmen, Sudirhemi Nahiyesi'ne tabii Kesriye köyü, Konya'nın içinde dolap, Konya'da altı bağ ve yine Konya içinde 12 ayrı yer vakıf olarak tahsis edilmiştir.[80] Fâtih ilk Karaman ili tahririni yaptırırken zâviyede Ahî Asker isminde bir şeyhin bulunduğu kaynaklarda ifade edilmektedir.[81] Fâtih'in defterinden edindiğimiz bilgilere göre Hoca Fakih Zâviyesini kendisinin tabiilerinden biri olan Şah Foke ihya etmiş ve metbu'nun hanedanın tasarrufuna vermiştir. Şah Foke, Karaman'daki şeyh Mukbil Zâviyesi'nin Gülnar ve Minare ve Kakçı Oğlu Bağı yanındaki yerlerin ve Çakıllu, Emeksun köylerindeki tarlalarını ve Ulu Şah Foke evi diye meşhur olan evini vakfetmiştir.[82] III. Murat dönemine ait belgelerde ise Hoca Fakih Zâviyesi'nde bulunan kitaplar da tespit edilmiş, çalınanların sayısı ve adları gösterilmiştir.[83]

Fakih Ahmet Paşa Zâviyesi

Konya'da Hoca Ahmet Fakih Zâviyesi'nden başka bir de Fakih Ahmed Paşa Zâviyesi bulunmaktadır. Mikail Bayram, Fakih Ahmed'in Evhadüd-din'in müridlerinden olduğunu rivayet etmektedir.[84] Konyalı, eski sicil defterlerindeki tamirat kayıtlarında zâviyeyi gördüğünü ifade etmiştir.[85] Ancak bu zâviyenin yerine dair net bir bilgi vermemiştir. Mustafa Yıldırım yapmış olduğu çalışmasında; zâviyenin çevresinde zamanla, türbe, mescit, hamam, çeşme, sarnıç, Karatay Mescidi, Şekerfuruş Türbesi ve hazire içinde mezar taşlarının teşekkül ettiğini bizlere aktarmıştır. Günümüzde ise, zâviye, hamam ve mezar taşlarının bir kısmından hiç bir eser kalmadığını söylemiştir.[86]

Şer'iye Sicillerindeki bilgilere göre zâviyenin hatibi ve şeyhi hakkında bilgiler bulunmaktadır. Buna göre zâviyenin 1645 yılında hatibi ve şeyhi Ömer adında bir kişidir. Ömer, günlük 7 akçe senede 40 kile galle karşılığında görev yapıyordu. Şeyh Ömer'den sonra göreve Şeyh Yusuf getirilmiştir.[87]

Sadreddin Konevî Zâviyesi

Selçukluların önemli mutasavvıflarından biri olan Sadreddin-i Konevi'nin (1274) Konya'da büyük ve ihtişamlı bir zâviyesi bulunmaktadır. Bu zâviye dönemin ilim ve fikir merkezi konumunda olup, büyük toplantılar ve sema törenleri düzenlenmiş bir yer olarak tarihi kayıtlara geçmiştir. Nitekim Eflâkî *Arifler*in *Menkıbeleri* adlı eserinde Muineddin Pervâne'nin, bu zâviyede büyük bir toplantı tertip ettiğini ifade etmiştir. Düzenlenen bu

[79] KŞS, Nr. 53, s. 67/2. İzzet Sak - İbrahim Solak, *53 Numaralı Konya* Şer'iye *Sicili (1148-1149/1736-1737) (Transkripsiyon ve Dizin*, Selçuk Üniversitesi Basımevi, Konya 2014, s.157. KŞS, Nr. 39, s.274-1. İbrahim Solak- İzzet Sak, *39 Nolu Konya* Şer'iye *Sicili (1113-1113/1701-1702) (Transkripsiyon ve Dizin)*, Palet Yayınları, Konya 2015, s.466.

[80] Küçükdağ, *Konya'nın Kırk Tekkesi, s.57.*

[81] Konyalı, *Âbideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, s.393.

[82] Konyalı, Âbideleri *ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, s.394.

[83] Konyalı, Âbideleri *ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, s.394.

[84] Mikâil Bayram, "Anadolu Selçukluları Zamanında Evhadî Dervişler", *Türkler,* C.7, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s.484.

[85] Konyalı, Âbideleri *ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, s.391.

[86] Mustafa Yıldırım, "Konya Hoca Ahmet Fakih Zaviyesi Çevresinde Oluşan Yapı Topluluğu", *Marife*, Yıl.7, S.2, Güz 2007, s.207.

[87] KŞS, Nr. 9, s.179-1. Hüseyin Muşmal, *XVII. Yüzyılın İlk Yarısında Konya'da Sosyal ve Ekonomik Hayat (1640-1650),* Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Konya 2000, s.46.

toplantıda Mevlana'nın da yer aldığı zikr edilmektedir.[88] Ayrıca Mevlana'nın zaman zaman Sadreddin Konevî'nin Zâviyesi'ni de ziyaret ettiği eserde beyan edilmektedir.[89] Konya da böyle bir zâviyenin varlığına **Ş**er'iyye Sicillerindeki kayıtlarda da rastlanmaktadır.[90] İki numaralı Şer'iye Sicilinde Sadreddin Zâviyesi adı geçmektedir. Bu sicile göre Sadreddin Zâviyesi'nde hizmet eden kimsenin ücretlerinin verilmesi hakkında icâzet verilmiştir. Mezkur sicilde bu durum şu şekilde geçmiştir; *Budur ki Hızır Pâşâ Sadreddîn Zâviyesi'nde sene 978 gurre-i Ramazân'ından gâyet-i Receb'e gelince vekîl-i harclık hidmetin idüp hidmet etdüğü târîhin mevâcibi alınmasına icâzet virilüp kayd olundu fî selh-i Receb sene 979 (30 Receb 979 / 18 Aralık 1571).*[91]

Kendi adıyla anılan mahallede bulunan zâviye vakfının 1645 yılında nazırlığını Ali Ağa[92] şehir cabiliğini günlük 2 akçe ve senede 2 hisse ile Mehmet yürütmektedir[93]. Bu tarihlerde bevvablık müşterek olarak tasarruf edilmektedir[94]. Zâviyenin imamlığı ve vakfın tevliyeti de müşterek olarak yapılmaktadır. Bu dönemde zâviyede görev yapan imamların ikamet ettiği evin harabe olduğu ve yeni bir ev yapıldığı anlaşılmaktadır.[95] Zâviye vakfının gelirleri arasında Hoca Cihan Mevkisi'nde ve zâviye yakınlarında tarla ve bağlarından sağlanan bazı gelirler vardır[96].

İzzet Sak'ın *Kadı Sicilleri Işığında Konya'da Yapılan Vakıflar* (1650-1910) adlı eserinde Sadreddin Konevi Zâviyesi'ne ait bahçe vakfına dair önemli bilgiler yer almaktadır. *Karaman Eyaleti Valisi Mustafa Paşa Meclis-i şer'de Konya'da vaki' olan Sadreddîn Evkâfı mütevellisi Ebûbekir Çelebi mahzarında, azîz-i müşarun ileyhin mahallesinde vâki' bir tarafı mekâbir-i müslimîn, bir tarafı Bedir Beşe mülkü, bir tarafı Yusuf mülkü ve bir tarafı azîz-i müşârun ileyhin vakfı olup cidârı, eşcâr ve kürûmunu Mehmed ve Âbide nâm kimesnelerden şirâ-i şer'î ile iştira eylediği bir kıt'a bağçesini mülkünden ifrâz edip hüsn-i niyyet ve hulûs-ı taviyyet ile şöyle vakf ve şart ve ta'yîn eylemiştir:*

Hudûd-ı mezbûre ile mahdûd olan beğçeyi azîz-i müşârün-ileyhin zâviyesini her kim teslim alırsa mutasarrıf olup hâsıl olan meyvesini azîz-i müşârün-ileyhin fukarasıyla ekl olunmak üzere vekf-ı mü'ebbed ve habs-ı muhalled idüb şart ve ta'yin eyledim ve bağçe-i merkûmeden hasıl olan meyve ekl olundukta hayr dua eyleyeler ve zâviye-i merkumede şeyh ve mütevelli olanlardan birisi zikr olunan bağçeyi icare-i tavîle ile âhara icâr ederse ve bir vecihle mülke mübeddel ederse Allahu te'âlâ ve Resûlü aleyhi's-selamın ve cümle enbiyâ-i izâm ve melâikenin ve Ademoğullarının lanetleri üzerine olsun denilmiştir.[97]

Konya, Osmanlı Devleti'ne geçtiği zaman Sadreddin Konevî Zâviyesi, Mevlâna dergâhından sonra en fazla vakfı olan tasavvuf yapısı idi. Vakıf gelirleri de oldukça zengin olup, Fâtih'in yaptırdığı vakıf tahriri sırasında zâviyenin, değişik nahiyelere bağlı yedi köyü, ayrı yerlerde 27

[88] Ahmet Eflâkî, Âriflerin *Menkıbelerî*, (çeviren: Tahsin Yazıcı), Hürriyet Yayınları, C.I, İstanbul 1973, s.207.

[89] Eflâkî, I, s.254-255.

[90] Konya Müzesi Şer'iyye Sicilleri: Çeşme ve Şadırvan, C.38, s.1411, Zâviye: C.9; Ahmet Saim Arıtan, "Sadreddin Konevî Zâviyesi", *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.7, S.7, 1997, s.298.

[91] KŞS, Nr. 2, s.208-5, (30 Receb 979 / 18 Aralık 1571). Şafak, *a.g.t.*, s. 615.

[92] KŞS, Nr. 9, s.176-4. Muşmal, *a.g.t.*, s.43.

[93] KŞS, Nr. 9, s.177-3 Muşmal, *a.g.t.*, s.43.

[94] KŞS, Nr. 9, s.182-4 Muşmal, *a.g.t.*, s.43.

[95] KŞS, Nr. 8, s.190-1 Muşmal, *a.g.t.*, s.43.

[96] KŞS, Nr. 8, s.116-1, Nr. 9, s.156-3, 130-1. Muşmal, *a.g.t.*, s.43.

[97] İzzet Sak, *Kadı Sicilleri Işığında Konya'da Yapılan Vakıflar (1650-1910)*, Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Konya 2012, s.129.

bağı, ayrı yerlerde 17 zemini bulunduğu ifade edilmektedir.[98] Günümüzde Konya il sınırları içerisinde zâviye olarak gösterilebilecek bir mekân bulunmamaktadır.[99]

Şems-i Tebrîzî Zâviyesi

Şems-i Tebrîzî Zâviyesi, Konya'nın merkezinde yer alan Mevlânâ Dergâhı'na bağlı beş Mevlevî zâviyesinin en önemli tasavvufi yapılarından biridir. Hz. Mevlanâ'nın yakın dostu olan Şems-i Tebrîzî Hazretleri, Konya'da öldürülmüş, günümüzde türbesinin bulunduğu yere gizlice gömülmüştür. Selçuklular zamanında buraya türbe ve zâviye inşa edilmiştir.[100] Bu zâviye, Mevlevîlik'te Konya Şems-i Tebrîzî Zâviyesi "Makâm-ı Şems" diye adlandırılmış ve şehrin önemli bir ziyaretgâhı kabul edilmiştir.[101] Kitâbesi ve vakfiyesi bulunmadığı için Şems-i Tebrîzî Türbesi ve Zâviyesi'nin ilk defa kimin tarafından hangi tarihte yapıldığı bilinmemektedir. Bazı rivayetlere göre türbe ve zâviye, Ahî yanlısı Bedreddin Gevhertaş'ın bağı veya Mevlânâ için yapılan medresenin eski yeri üzerinde kurulmuştur.[102]

Fâtih; Konya'yı Osmanlı toprakları içine dahil ettikten sonra 881 H./1476 M. yılında Konya evkafını tespit ettirmiştir. Bu defterde Şems-i Tebrîzî Zâviyesi'nin mütevelliliğinin Mevlâna'nın evlâdından Ârif Çelebi'ye şart koşmuş, ondan sonra da evlâdının evlâdına geçmesi gerektiğini vakfiyesinde bildirmiştir. Eski defter kayıtlarında da Arif Çelebi'nin torunlarından Ahi Ali oğlu Mehmed Çelebi'nin mütevelli olduğu belirtilmiştir.[103]

Konya 47 numaralı kadı sicili defterine göre; Şems-i Tebrîzî Zâviyesi'nde okunan Eczâ-i Şerife Cüz-hân Berâtı bilgileri verilmiştir. Buna göre Konya'da vâki' Şems-i Tebrîzî Zâviyesi'nde kırâ'at olunmak üzere Mustafa Çelebi ve İshak Bey Evkâfı'ndan bir hisse galle ile cüzhan olan Mahmût ölünce yerine Abdulkâdir tayin olunmuştur.[104] Konya 33 Nolu Şer'iye Sicilinde ise Şems-i Tebrîzî Zâviyesi'nde yaşanan mutasarrıf anlaşmazlığına dair bilgi verilmiştir.[105]

Cemel Ali Sultan/Durud Zâviyesi

Selçuklu dönemi eserlerinden olan Cemel Ali Sultan/Durud Zâviyesi Küçükdağ'ın verdiği bilgilere göre Meram'da Çirkâb sokağında yer almaktadır.[106] Yapım tarihi bilinmeyen bu eser Meram'da Turud Yöresi'nde, Yaka caddesi üzerinde bulunmaktadır.[107] Bu zâviyeye sonradan mektep ilave edilmiştir.[108]

Cemel Ali Sultan/Durud Zâviyesi'nin XVIII. yüzyılda faal durumda bir tarikat yapısı olduğu bilinmektedir. Ancak bu zâviyenin vakıflarına dair herhangi bir kayda rastlanmamıştır. Zâviyenin bulunduğu mahallenin eski sakinlerinden olan Mehmet Er, türbenin hemen doğusunda başlayan 8-10 dönüm genişliğinde Tekke Bağı adı verilen bir bağın zâviyeye ait vakıf olduğunu söylemiştir.[109]

Hızır İlyas /Ayabakan Zâviyesi

Hızır İlyas Zâviyesi, Konya'da Ferhuniye Ma-

---

[98] Küçükdağ, *Konya'nın Kırk Tekkesi*, s.141.

[99] Hasan Özönder, "Sadreddin Konevî Ma'mûresi'nin Mimarî Teşekkülü", *Selçuklu Araştırmaları Dergisi*, S.4, 1989, s.130.

[100] Küçükdağ-Arabacı, *a.g.e.*,s.306.

[101] Ş. Barihüda Tanrıkorur, "Şems-i Tebrîzî Zâviyesi", *DİA*, C.38, İstanbul 2010, s.516.

[102] Tanrıkorur, "Şems-i Tebrîzî Zâviyesi", s.516.

[103] Konyalı, Âbideleri *ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, s.937.

[104] K.K.S. Nr. 47, s.253-2 (2 Rebî'ü'l-evvel 1129/ 14 Şubat 1717). Sak, *Konya Kadı Sicili 47 (1128-1129/1716-1717*), s.657-658; K.K.S. Nr. 47, s.253-5 (2 Rebî'ü'l-evvel 1129/ 14 Şubat 1717) . Sak, *Konya Kadı Sicili 47 (1128-1129/1716-1717*), s.659.

[105] KŞS, Nr. 33, s.109/1. Mehmet Ali Güven, *33 Numaralı Konya* Şer*'iye Sicili (Değerlendirme ve Transkripsiyon)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Konya 2006, s.245.

[106] Küçükdağ, *a.g.t.*, s.68.

[107] Küçükdağ, *Konya'nın Kırk Tekkesi*, s.22.

[108] Küçükdağ, *Konya'nın Kırk Tekkesi*, s.23.

[109] Küçükdağ, *Konya'nın Kırk Tekkesi*, s.23.

hallesi'nde, Beşarabey mescidinin doğusunda yer almaktadır.[110] H.640/M.1242 tarihli Arapça vakfiyesinden Kemaleddin b. Oğulbey'in yaptırdığı anlaşılmaktadır.[111] Konya halkının, Hıdırellez günü eğlencelerini bu tekkenin çevresinde yaptıkları bilinmektedir. II.Bayezid'in oğlu Şahinşah burada bir de mescid inşa ettirmiştir.[112] Hızır İlyas Zâviyesi, 1467'de Konya Osmanlılar'ın eline geçtiğinde "Hızır İlyaslık" olarak anılmaktaydı. Türbenin bitişiğinde olması gereken zâviye ve mescid bölümlerinin ne zaman yıkıldığı bilinmemektedir.[113]

Kemaleddin b.Oğulbey H.646/M.1248 yılında çok gelirli bir vakıf tesis etmiştir.[114] Vakfiyye kayıtlarından elde edilen bilgilere göre Kemaleddin b.Oğulbey; Ertaş diye maruf olan Çaşnigir kapısı dâhilindeki Hızır İlyas Zâviyesi'ne şunları vakfetmiştir: Kemaleddin b.Oğulbey, kendi mahallesinde bulunan zâviyeye Akşehir'e bağlı Hökes Karyesi'nin tamamını, zâviyenin bulunduğu bölgede bulunan yedi bahçeyi, Emir ibn Cüryan ve Doğancık Mezraaları'nın yanı sıra pek çok arazi ile han, Kırk kilise ve Sandıklı Köyleri'ndeki hisseleri, bağları, tarlaları, dükkânları ve evleri vakfetmiştir[115].

Kemaleddin Oğul Bey hayatta iken vakfının mütevelli ve nazırı kendisi, öldükten sonra oğullarının ve oğullarının oğullarının en büyüğü ve en iyisi, eğer evladı bulunmazsa azadlılarının çocukları olacaktır. Vakfın geliri ile evvela zâviye ve evkafın imarı temin edilecek geri kalanı da dokuz hisseye ayrılarak üçü tevliyet hakkı, beşi erkek ve kadın-evladına nezaret hakkı, biri de peygamberin ve vakfın ruhu için Kur'an okuma hakkı olarak verilecektir.[116]

Fâtih'in İlyazıcı defterinde bu zâviye; Hızır İlyaslık Vakfı şeklinde geçmiştir. Buna göre; Hızır İlyas Zâviyesi'nin Konya içinde, Ebülfazl/İplikçi Camii'nin bitişiğinde, Hoşafçılar Çarşısı'nda 12 dükkân vakfı bulunmaktadır.[117] H.906/M.1500 tarihli II. Bayezid tahririnde de vaziyet aynı şekildedir. Bu tahrirde Akşehir'de Bermud Köyü'nün Hoca Fakih civarında, Meydan'da, Selver'de, Alakapı'da, Hoca Fakih'de tarlaları, Meram'da bir bağı olduğu belirtilmiştir. III. Murat'ın tahrir heyeti de aynı şeyleri tespit etmiştir. Konya vakıflar müdürlüğünde bulunan bir tezkireden anlaşıldığına göre H.1292/M.1875 yılında Hızır İlyas Zâviyesi'nin "evlâdiyet ve meşrutiyet" üzere tevliyet ve nezaret ve cüz okuma ücretleri H. Mehmet oğlu Süleyman'a verilmiş, fakat onun cüzhanlıktaki aczi üzerine zâviye Hacı Hafız Süleyman Efendi'ye tevcih edilmiştir.[118] Hızır İlyas Zâviyesi bugün mevcut değildir. Ancak zamanımıza ulaşan Hızır İlyaslık Türbesi ise 1960 yılında Konya Eski Eserleri Sevenler Derneği tarafından tamir edilmiştir.[119]

Şeyh Aliman/Alaman Sultan Zâviyesi

Şeyh Alaman Zâviyesi Konya'nın doğusunda Şeyh Alaman Mahallesi'nde bulunmaktadır.[120] Zâviyede bulunan kitabeye göre; Şeyh Alaman Zâviyesi, Seyyid Ahmed, Fakih Ahmed ve Seyyid İbrahim Arap adlarına 687 senesi Ramazanında yapılmıştır.[121] Fâtih ve diğer hükümdarlar tarafından yaptırılan Karaman-ili Tahrir defterlerinde Şeyh Alaman adına bir zâviye ya da başka bir esere

[110] Küçükdağ-Arabacı, *a.g.e.*, s.289.

[111] Başbakanlık Osmanlı Arşivi, Vakfiyeler, no.14/46. Naklen Küçükdağ-Arabacı, *a.g.e.*, s.289.

[112] Konyalı, *Âbideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, s.920-924.

[113] Küçükdağ, *Konya'nın Kırk Tekkesi*, s.52.

[114] Konyalı, *Âbideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, s.921.

[115] Konyalı, *Âbideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, s.922-923; Sadullah Gülten, "Hızır-İlyas Zaviyeleri, Aya Yorgi ve Bektaşîler", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, S.83, Yıl 2017, s.84.

[116] Konyalı, *Âbideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, s.923.

[117] Küçükdağ, *Konya'nın Kırk Tekkesi*, s.53.

[118] Konyalı, *Âbideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, s.923-924.

[119] Konyalı, *Âbideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, s.924.

[120] Küçükdağ-Arabacı, *a.g.e.*, s.292.

[121] Konyalı, *Âbideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, s.745.

rastlanmamıştır. Ancak vakfiyesi icabı 1615 yılında zâviyenin mütevellisi bulunan Ebi Fakih oğlu Abdü'l-Ahad, Konya kadısına başvurarak, İbrahim Zeynü'l-Arap Oğlu Şeyh Ahmed Zâviyesi'nde babadan dedeye zâviyedâr ve mütevelli bulunduğunu bildirmiştir. Fakat elindeki vakfiyeyi Konya'yı Celâliler'in istilası sırasında kaybettiğini belirterek ahiretteki mesuliyetinden kurtulmak için, vakfiye yerine geçerli olmak üzere bir kadı ilamı almıştır. Bu defterdeki bir kayda göre H.1255/M.1839 yılında mütevelli olan vakfın avlâdından Süleyman, çocuksuz öldüğü için torunu Hacı Mustafa zâviyeye mütevelli tayin edilmiştir.[122]

Şeyh Alaman Zâviyesi hakkında 47 numaralı Kadı Sicil defterinde bu zâviyenin mütevelli beratı bulunmaktadır. Buna göre Şeyh Alaman Zâviyesi'nde yevmi iki akçe vazife ile mütevelli olan el-Hâc Abdullah'ın ölümü üzerine yerine Mehmet halife tayin edilmiştir. (1-10 Cemâziye'l-evvel 1125/ 26 Mayıs-Haziran 1713)[123]

Hurufat defterindeki kayıtlara göre; XVIII. yüzyıl başlarında aktif olduğu anlaşılan bu zâviyenin Şaban 1101/Mayıs 1690'da 2 akçe ile mütevellisi Mustafa bin Mahmud'dur. Mustafa'nın ölmesi üzerine evladı vakıftan Molla İbrahim'e tevcih yapılmıştır.[124] R. Ahir 1125/Nisan 1713'te zâviyenin 2 akçe ile mütevelli evladı vakıftan Abdullah'tır. Abdullah'ın ölmesi üzerine büyük oğlu Mehmed'e tevcih yapılmıştır.[125] Şevval 1186/Aralık 1772'de evladı vakıftan zâviyenin 2 akçe ile mütevelli İbrahim'in beratı yenilenmiştir.[126]

[122] Konyalı, *Âbideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, s.747.

[123] K.K.S. Nr. 47, s.266-4. (1-10 Cemâziye'l-evvel 1125/ 26 Mayıs-Haziran 1713), Sak, *Konya Kadı Sicili 47 (1128-1129/1716-1717*), s.690; K.Ş.S., Nr. 47, s.266-4. (1-10 Cemâziye'l-evvel 1125/ 26 Mayıs-Haziran 1713), Sak, *47 Numaralı Konya* Şer'iye *Sicili (1128-1129/1716-1717) Transkripsiyon ve Dizin*, s.606-607.

[124] VGMA, HD, 1115, Vr.5, s.4. Oğur, *a.g.t.*, s. 427.

[125] VGMA, HD, 1107, Vr.17, s.53. Oğur, *a.g.t.*, s. 427.

[126] VGMA, HD, 1216, Vr.1, s. 12. Oğur, *a.g.t.*, s. 427.

Şeyh Evhadüddîn-i Kirmânî Zâviyesi

Selçuklu döneminde inşa edilmiş olduğu düşünülen Şeyh Evhadüddîn-i Kirmânî Zâviyesi ve türbesi aynı yerde olup, Şüca'uddin türbesinin güneybatısında ve Şeyh Sadaka Türbesi'nin önünde Musalla Mevkii'nde yer almaktadır.[127] Halen ayakta bulunan türbenin moloz taşlı gövde üzerinde tuğladan yapılmış küçük bir kubbesi vardır. Şeyh Sadaka Türbesi ile yan yana bulunmaktadır.[128]

Hurufat defterindeki kayıtlara göre türbe ve zâviyesinin, Rebîülevvel 1140 / Ekim 1727'de faal olduğu anlaşılmaktadır. Verilen tarihte türbenin 1 akçe ve 1 hisse galle ile türbedarı ve zâviye Şeyhi Mehmed'dir. Mehmed'in ölmesi üzerine türbedarlık ve zâviye Şeyhliği boş kaldığından vaiz Mehmed bin Abdurrahman'a berat tevcihi yapılmıştır.[129] Konyalı, bu yapıyı tekke olarak göstermiş ve Konya vakıflar umum müdürlüğünde 3520 umumî ve 36 yaprak numaralı bir kayıtta dört tarafı kabristanla çevrilmiş Şeyh Evhadüddîn-i Kirmânî Tekkesi'ni gördüğünü eserinde belirtmiştir. Ancak tekkenin bulunduğu yer dışında bu konuya dair ayrıntılı malumat vermemiştir.[130]

Şeyh Sadaka Zâviyesi

Selçuklu dönemi eserlerinden olan; Şeyh Sadaka Zâviyesi; Musalla mezarlığının içinde Şüca'-üd-din Uğurlu Türbesi'nin batısında ve Şeyh Evhadüddîn-i Kirmânî Türbesi'nin kuzeyinde bulunmaktadır. Mikail Bayram bu zâviyenin, Evhadüddîn-i Kirmânî'nin halifesi Zeyneddin Sadaka'ya ait olduğunu ifade etmiştir. Zâviyesine hanım dervişler de (Fakiregân) devam etmiş ve sema meclisine katılmışlardır.[131]

[127] Konyalı, *Âbideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, s.590.

[128] Küçükdağ, *Konya'nın Kırk Tekkesi*, s.28.

[129] VGMA, HD, 1128, Vr.4, s. 141, Oğur, *a.g.t.*, s.428.

[130] Konyalı, *Âbideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, s.590.

[131] Bayram, Anadolu Selçukluları Zamanında Evhadî Dervişler, s.486.

Gevrek isminde bir esrarkeş burasını bir ikametgâh haline getirdiği için son zamanlarda Gevreğin tekkesi adını almıştır. Tekkeleri ve türbeleri kapsayan kanun yürürlüğe girdikten sonra ilgili idare bu zâviyenin ve türbenin enkazını satmıştır. Konyalı bu zâviyenin, Şeyh Sadreddin-i Konevî'nin oğlu Sa'deddin Çelebi'nin hocası Şeyh Sadaka için yapıldığını ifade etmiştir.[132]

Fâtih devrinde Konya evkafını yazan tahrir heyeti bu zâviyeyi de tespit etmiştir. O dönemde Derviş Veli zâviyenin şeyhi olup, zâviyenin evkafıda şunlarda oluşmaktaydı; Gülüstan avlusunda bir bağ, zâviye yakınında bir zemin, Meram Vadisi'nde Özmüş değirmenidir. Daha sonra bu değirmen yıkılıp yerine başka değirmen yapılmıştır. Evkaf müfettişleri bunu yolsuz buldukları için yapılan değirmeni tekrar zâviyeye bağlatmışlardı.[133]

Seyfiye/Karasungur Zâviyesi

Seyfiye/Karasungur Zâviyesi, eskiden Kız Öğretmen okulu olan günümüzde Selçuk Üniversitesi Rektörlük binasının doğusundan Şems-i Tebrizi Cami ve Türbesine giden sokağın solunda yer almaktadır. Eser Selçuklu devlet adamı ve Celaleddin Karatay'ın kardeşi Seyfeddin Karasungur adına XIII. yüzyılda yapılmıştır. Selçuklu dönemine ait olan bu yapı Seyfiyye Buk'ası olarak da bilinmekte olup türbe, zâviye ve medreseden oluşmaktadır. Ancak Fâtih dâhil III. Murad'a kadar Buk'a'dan bahsedilmemektedir. Küçükdağ'a göre; XVII. yüzyıldan sonra Osmanlı döneminde "Seyfiyye Buk'ası" olarak geçen bu tarikat yapısına buk'adar tayini ile ilgili belgelere çok sık rastlandığına bakılırsa, zâviye sonradan buk'a olarak isimlendirilmiştir.[134]

Ateşbaz Veli Zâviyesi

Ateşbaz Veli Zâviyesi Konya Eğitim ve Araştırma hastanesinin doğusunda Ateşbaz'a ait türbe ile birlikte bir avlunun içinde halen ayakta bulunmaktadır. Ateşbaz Zâviyesi'nin ilk kurucusu, Sultan Veled kızı Arife Şeref'in oğlu Muzafferüddin Ahmed Paşa'nın torunlarından Çelebi Abdüssameddir. Bu bilgilere göre zâviye ilk defa Karamanoğulları döneminde inşa edilmiştir.[135] Bu zâviye zamanla yıkılmış yerine H.1315 (M.1897) yılında Mevlana dergâhı postnişini Abdülvahid Çelebi tarafından bir zâviye yaptırılmıştır. Zâviyenin küçük bir bahçesi olup, etrafı duvarlarla çevrilmiştir.[136] Bazı rivayetlere göre ise bu zâviye Mevlana ve babası ile birlikte Larende (Karaman)'den Konya'ya gelmiş Ateşbaz Şemseddin Yusuf İbn-i İzzeddin adına yapılmıştır. (1285)[137] Şemseddin Yusuf'a ateşle oynayan, anlamında bir lakabın verilmesi, Mevlana dergâhında aşçılık yapmasından ileri gelmektedir.[138]

Küçükdağ'ın verdiği bilgilere göre zâviye için Attarlar çarşısında bulunan bir dükkân vakfedilmiştir. Dükkânın icarından elde edilen gelirin bir kısmıyla Ateşbaz Türbesi tamir edilecek, bir kısmıyla zâviyeye gelen dervişlere yemek pişirilip yedirilecek, bir kısmı ile de türbenin kandiline yağ ve mum alınacaktır.[139]

Ali Gâv Zâviyesi

Belgelerde bazen tekke[140], bazen zâviye[141]

[132] Konyalı, *Âbideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, s.755.

[133] Konyalı, *Âbideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, s.756.

[134] Küçükdağ, *Konya'nın Kırk Tekkesi*, s.110.

[135] Küçükdağ, *Konya'nın Kırk Tekkesi*, s.18.

[136] Önder, *Mevlâna Şehri Konya*, s.152.

[137] Küçükdağ-Arabacı, *a.g.e.*, s.300.

[138] Önder, *Mevlâna Şehri Konya*, s.152.

[139] Küçükdağ, *Konya'nın Kırk Tekkesi*, s.19.

[140] KŞS, Nr. 7, s.183-3. Şafakçı, *a.g.t.*, s.468. Yusuf Küçükdağ, İbrahim Hakkı Akman, "Konya'da Ali Gâv Tekkesi, Vakıfları ve Vakfiyeleri" *Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, C.10, S.19, 2015, s. 21.

[141] VAD, no. 948, s.50;no. 4115, s.42; KŞS, no.58,s.187; no.60, s.41.naklen Küçükdağ-Akman, "Konya'da Ali Gâv Tekkesi, Vakıfları ve Vakfiyeleri", s.21.

şeklinde geçen bu yapı, eski ismi Akıncı olan Ferhuniye mahallesinde, Kemâliye ve Karatay medreselerinin kuzeyinde bulunmaktadır.[142] Günümüzde Sultanşah Caddesi, Ali Gâv Sokakta, Selçuklu Atatürk Anadolu Lisesi'nin bahçe duvarına bitişik haldedir. Selçuklu medreseleri şeklinde inşa edilen bu yapının XIII. yüzyılda Bektaşî olduğu sanılan Ali Gâv adında bir zat adına yaptırıldığı tahmin edilmektedir. Tekkede eyvan ile yanlarda kubbeli iki odası yer almakta olup, Ali Gâv'ın kabri de burada bulunmaktadır. Eyvan önünde kapalı bir avlunun çevresinde hücrelerin bulunduğu, yapılan bir kazıyla ortaya çıkmıştır.[143]

Mehmet Önder, bu tekkenin Hacı Bektaş-ı Veli'nin halifelerinden Şeyh Rasül Baba adına inşa ettirilmiş olabileceğini ve Ali Gâv Baba'nın da burada şeyhlik yaptığı tahmininde bulunmuştur. Nitekim daha sonra bu tekke Ali Gâv adını almıştır.[144] İbrahim Hakkı Konyalı'ya göre Ali Gâv, Konya kalesinin kuşatılması sırasında sığır postuna bürünerek kaleden içeri girip kale kapısını açmış, Konya'nın fethini sağlamıştır.[145]

Zamanla harap olmuş bu zâviye, H.1319 (M.1901) yılında Konya Valisi Avlonyalı Mehmet Ferid Paşa tarafından onarılarak Mahmudiye Medresesi adıyla tedrisata açılmış ve bu onarıma dair batısındaki geniş bir arsaya açılan kemerli cümle kapısı üzerine kitabe konmuştur.[146]

Ali Gâv Tekkesi vakıflarının Anadolu Selçukluları Dönemi'ndeki durumu hakkında şimdilik herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Karamanoğulları döneminde, tekke binasının bitişiğinde bir arazisi mevcut olup vakfiyesi bulunmuyordu. Kanuni'nin 1533'teki tahririnde; "*zemîn-ibâğât ve bâğçehâ üç kıt'a*" şeklinde kaydedilmiştir[147] III. Murad'ın 992/1584'te Karaman Defterdarı Mustafa Efendi'ye yaptırdığı vakıf tahririnde "*Vakf-ızâviye-i Ali Gâv der-Konya zemîn-i dolâb-ı Ali Gâv fî-sene der-defter-i atīk 800. Zemîn-i bâğ der havalî-yi Selyığar fî sene 55 zırâ'at olunur. Şeh-zâde Sultân Selim sarâya iltihāk itdirmüşler.*"[148] Şeklinde açıklayıcı bilgiler tespit edilmiştir. Verilen bilgilere göre Ali Gâv Zâviyesi'nin Konya'daki vakıf arazisi, ekilip dikilen bir avludur. Bunun bir kısmı Dolaplı bağdır. Şehzade Cem, valiliği sırasında Alâeddin Köşkü'nde oturmuş, bu arazinin muhtemelen bir kısmını icarla sarayın bahçesi hâline getirmiştir. Daha sonra II. Selim (1566-1574) Konya valisi iken bu arazi saraya ilhak edilmiştir[149].

Konya 7 numaralı Şer'iye Siciline göre; Ali Gâv Sultan Zâviyesi tekke olarak kayıtlara geçmiştir. Bu belgeye göre adı geçen tekkenin 1644 yılında zâviyedarının Kasım Dede olduğu bilinmektedir. Kasım Dede'nin vefatıyla Tekkenişinlik vazifesi boş kalınca yerine Mahmut zâviyedar tayin edilmiştir[150]. Bu tarihte Hacı Bektaş-ı Veli evladından Mevlüt, Dîvân-ı Hümâyûn'a arz göndererek vâkıf şartları gereğince beratın kendisine verilmesini istemiştir[151]. Böylece Şeyh Mevlüt Tekyenişin olmuştur[152].

Ali Gâv Zâviyesi için daha sonra bir nukud vakfının kurulduğu ve bunun için vakfiye düzenlendiği arşiv kayıtlarından anlaşılmaktadır. Şeyhülislam Sadeddin Efendi'nin kethüdası Abdülkadir

---

[142] Konyalı, *Âbideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, s.909.

[143] Konyalı, Âbideleri *ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, s.910-912; Küçükdağ-Arabacı, *a.g.e.*, s.289.

[144] Önder, *Mevlâna Şehri Konya*, s.168-169.

[145] Konyalı, Âbideleri *ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, s.913.

[146] Önder, *Mevlâna Şehri Konya*, s.169.

[147] *387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rûm Defteri (937/1533)*, I, Ankara 1996, s.43.

[148] Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü Kuyud-i Kadime Arşivi, (TKG.KK.TTd.), no.405, s.11. naklen, Küçükdağ-Akman, "Konya'da Ali Gâv Tekkesi, Vakıfları ve Vakfiyeleri, s.24.

[149] Konyalı, Âbideleri *ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, s.912.

[150] KŞS, Nr. 7, s.183-3. Şafakçı, *a.g.t.*, s.468.

[151] KŞS, Nr. 7, s.190-1. Şafakçı, *a.g.t.*, s.481.

[152] KŞS. Nr. 7, s.190-2. Şafakçı, *a.g.t.*, s.481-482.

oğlu Hacı Ahmed'in oğlu Abdülkadir, 15 Ramazan 1271/1 Haziran 1855'te Ali Gâv'a ait türbe ile bu tekkenin bitişiğinde kabri bulunan Seyyid Ali Kemter Dede'nin kabri için 7500 kuruş vakfetmiştir. Vakıf Abdülkadir Efendi, vakfiyesine özetle şu şartları koymuştur: 7500 kuruş onu on bir buçuk üzere istirbaha verilecektir. Hasıl olan nemadan Ali Gâv Tekkesi'nde her sene 10-20 Muharrem arasındaki günlerden birinde, Konya'daki tarikat şeyhleri müridleriyle beraber davet edilecektir. Merasimde mersiye okunacak ve zikir yapılacak; aşure pişirilip ikram edilecektir[153]. Ali Gâv'ın türbesi ile bu türbenin yakınındaki Seyyid Ali Kemter Dede'nin kabri üzerine birer kandil asılacak, bu kandillere yağ satın alınacaktır. Yukarıda söylenenler yapıldıktan sonra artan nema ile Ali Gâv Tekkesi bitişiğindeki kabristana ihata duvarı yapılacak, Ali Kemter Dede'nin kabri ihtiyaç olduğu takdirde onarılacaktır[154].

Ali Gâv Zâviyesi'yle ilgili diğer vakfın 20 Recep 1318/13 Kasım 1900 tarihli vakfiyesi, Hadimli Mehmed Vehbi Efendi'nin, tekkenin arsası üzerine hayırseverlerin yardımları ile yaptırdığı Mahmudiye Medresesi için vakfettiği 1000 kuruşla ilgilidir. Vâkıfın şartlarına göre 1000 kuruş onu on bir buçuktan istirbaha verilecek, hâsıl olan nema dört sehme ayrılacak, iki sehmi dört odalı medresenin tamirine harcanacak, iki sehmi de müderris ile vakfın mütevellisine ücret olarak verilecektir. Fazla gelir olursa fakirlere ve ihtiyaç sahiplerine verilecektir. Medresenin müderrisliği ve tevliyet cihetleri Mehmed Vehbi Efendi'nin kendi üstünde olacak, vefatından sonra kendi çocuklarından liyakat sahibi olanlar bu vazifeyi devam ettirecektir[155]. Ali Gâv Zâviyesi 2014-2015 yıllarında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından aslına uygun şekilde restore edilmiştir.[156]

Toruncan/ Durdu Çelebi Zâviyesi

Toruncan/Durdu Çelebi Zâviyesi, Şeyh Dedeği Sultan'ın oğlu Toruncan Sultan tarafından Karamanoğlu İbrahim Bey zamanında Konya şehir merkezinde yaptırılmıştır. Karamanoğlu İbrahim Bey zâviyeyi yaptıranın her türlü tekliflerden muaf olduğu hakkında bir mektup (ferman) vermiştir.[157] Yapının inşa tarihi bilinmemekle birlikte Küçükdağ, bu zâviyenin yapılış tarihine dair bazı yorumlarda bulunmaktadır. Buna göre Toruncan'ın 1476'da sağ olduğuna ve llgın'daki Dedeği Sultan Zâviyesi'nde şeyh olduğuna bakılırsa, 1450'li yıllarda Konya'daki zâviyeyi yaptırdığı söylenebilir.[158]

Fâtih döneminde 1483 yılında Toruncan Zâviyesi'nde, Toruncan'ın oğlu Saru Çelebi şeyh bulunmakta idi.[159] Karamanoğlu İbrahim Bey, Saru Çelebi'yi tüm avarız ve tekâliften muaf tutmuştur. Saru Çelebi ise bu zâviyede âyende ve revendeye hizmet etmiştir.[160] Hazırlanmış olan belgelere göre zâviyenin şeyhini ve mütevellisini hiçbir kimsenin rencide etmemesi gerektiği de belirtilmiştir.[161] Zâviyenin 1530 yılında da mevcut bulunduğu tarihi kaynaklarda ifade edilmiştir. Bu bilgiler, zâviyenin oldukça aktif olduğunu göstermektedir. Ancak XVI. yüzyılın ikinci yarısından itibaren belgelerde adına rastlanmamıştır.[162]

---

[153] KŞS, no.104, s.62. naklen Küçükdağ-Akman, "Konya'da Ali Gâv Tekkesi, Vakıfları ve Vakfiyeleri", s.25.

[154] Küçükdağ, *Konya'nın Kırk Tekkesi*, s.17.

[155] KŞS, no. 110, s. 77; no. 133, s.11; Küçükdağ-Akman, "Konya'da Ali Gâv Tekkesi, Vakıfları ve Vakfiyeleri", s.25-26.

[156] Mehmet Ali Uz, Muhammed Doğan, *Belgelerle Adım Adım Konya*, 2. Baskı, Meram Belediyesi Kültür Yayınları, Konya 2017, s.223.

[157] Konyalı, *Âbideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, s.946.

[158] Küçükdağ, Karamanoğulları Konyası'nda Tasavvufi Hayat, Tekke ve Zaviyeler, s.14.

[159] Konyalı, *Âbideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, s.946.

[160] Çoşkun, *888/1483 Tarihli Karaman Eyaleti Vakıf Tahrir Defteri*, s.53; Erdoğru, Karaman Vilâyeti Zâviyeleri, s.112.

[161] Konyalı, *Âbideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, s.946.

[162] Küçükdağ, Karamanoğulları Konyası'nda Tasavvufi Hayat,

Ulaş Baba Zâviyesi

Ulaş Baba Zâviyesi, Kalenderhâne mahallesinde yer almaktadır. İbrahim Hakkı Konyalı bu zâviyeyi türbe olarak göstermiştir. Meram'da vakıf yerleri bulunan bu eserin 1708-1726 tarihleri arasında mütevelli ve zâviyedâr atamaları yapılmıştır.[163] Konyalı, Ulaş Baba türbesinin haricinde Meram'da bir de zâviye ve Kalenderhânesi olduğunu eserinde zikretmiştir. Zâviyesinin ve Kalenderhânesinin yanında kendi adını taşıyan bir değirmenin olduğunu söylemiştir. Günümüzde bu zâviyeden ve kalenderhâneden eser kalmamıştır.[164]

II. Bayezid adına H.906/ M.1500 yılında Konya evkafını tespit eden İlyazıcı bu zâviyeyi görmüş; *"Vakf-ı zâviye-i Ulaş der Vâdi-i Meram..."* şeklinde ifadelerde bulunmuştur. Adı geçen dervişin muaf-ı mutlak üzere elinde mektup olduğu beyan edilmiştir.[165]

Konya vakıflar müdürlüğünde bulunan dört numaralı defterin yüz elli üçüncü (153.) sayfasında Ulaş Dede Zâviye, kalenderhâne ve değirmeni hakkında iki mühim vesika bulunmaktadır. Birincisi H.1135/M.1722 tarihini taşıyan bir hüccettir. Bunda hayır sahibinin adı *"Konya haricinde Vâdi-i Meram mahallesi sakinlerinden müteveffa sahib-ül hayır Derviş Ulaş evlâdından Mehmet İbn-i Ali nam…"* şeklinde geçmektedir.[166] İkincisi H.1276 tarihli olup bu vesikada şöyle denilmektedir: *"Nezaret-i Evkaf-ı hümayun-ı mülûkâneye mülhak evkaftan Medine-i Konya haricinde Vâdi-i Meram mahallesinde vaki Ulaş Dede Kalenderhâne ve zâviyesi vakfından mahalle-i mezkurede Ulaş değirmeni demekle maruf üç çark üzere devreden değirmen…"*[167]

Hurufat defterindeki kayıtlara göre; Safer 1138/Ekim 1725 tarihli belgede Meram da bulunan Derviş Ulaş Tekkesi Zâviyesi'nin zâviyedarı Hasan'ın ölmesi üzerine Şeyh Halil bin Ahmed'e Kadı Mustafa arzıyla berat tevcihi yapılmıştır.[168] C. Evvel 1138/Ocak 1726'da Derviş Ulaş Vakfının mütevellisi Mehmed Paşa'nın çocuksuz ölmesi üzerine muayyene ile Halil Efendi İbn Eş-Şeyh Ahmed Efendi'ye berat tevcihi yapılmıştır.[169] Meram'da Ulaş Zâviyesi Vakfının evladiyet ve meşrutiyet üzere senede 1 mud galle ile mütevelli Süleyman'ın ölmesi üzerine oğlu Mehmed'e 20 yevmiye ile Muharrem 1204/10 Ekim 1789'da berat tevcihi yapılmıştır.[170] Hicri 1255 / Miladi 1839'da Mehmed bin Süleyman'ın ölmesi üzerine aynı yevmiye ile vakıf mütevelliliği oğlu Süleyman'a babası beratı gereğince tevcih yapılmıştır.[171]

Sarı Yakub Zâviyesi

Karamanoğlu döneminden kalma bir eser olduğu bilinen Sarı Yakub Zâviyesi, belgelerdeki bilgilere göre Katırcıoğlu Mahallesi'nde gösterilmekte olup, muhtemelen XV. yüzyılda yaptırılmıştır.[172] Eseri Karamanoğulları ulemasından Sarı Yakub'un inşa ettirdiği rivayet edilmektedir.

Günümüzde Konya'da Sarı Yakub adıyla bir mahallenin bulunduğu ve halen aynı adla anılan bir de mescidin mevcudiyeti bilinmektedir. Belgelere göre bu iki yapının vakıfları, aynı mütevelli tarafından idare edilmiştir.[173] Konya Şer'iye Sicillerine göre zâviyenin 1645 yılında zâviyedarı Şeyh

Tekke ve Zaviyeler, s.14.

[163] Küçükdağ, *a.g.t.*, s.65.

[164] Konyalı, *Âbideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, s.780.

[165] Konyalı, *Âbideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, s.780.

[166] Konyalı, *Âbideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, s.780.

[167] Konyalı, *Âbideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, s.780.

[168] VGMA, HD, 1091, Vr.1, s.129. Oğur, *a.g.t.*, s.431.

[169] VGMA, HD, 1091, Vr.2, s.131. Oğur, *a.g.t.*, s.431.

[170] VGMA, HD, 551, Vr.3, s. 104. Oğur, *a.g.t.*, s.431.

[171] VGMA, HD, 555, Vr.8, s. 15. Oğur, *a.g.t.*, s.431.

[172] Küçükdağ, Karamanoğulları Konyası'nda Tasavvufi Hayat, Tekke ve Zaviyeler, s.12.

[173] Küçükdağ, Karamanoğulları Konyası'nda Tasavvufi Hayat, Tekke ve Zaviyeler, s.12.

Yusuf'tur. Vakfının mütevellisi ise Ahmet Efendi adında biri olup, 1646 yılında görevine devam ettiği belirtilmiştir. Bozkış ve Koçak adındaki mezraların gelirlerinin yarısı zâviye vakfına aittir.[174]

Şadi Bey Zâviyesi

Günümüzde Şadi Bey Zâviyesi'nin bulunduğu yerde son senelerde yapılmış betonarme bir mescid bulunmaktadır. Zâviye, Kültür Park'ın Alaeddin Tepesi'ne çıkan kapısının sol tarafında bulunmakta olup Alaeddin-Selçuk Üniversitesi yönüne ulaşım yapan tramvay hattının önünde bulunmaktadır. Vakfiyesi 25 Rebiülevvel 828/15 Şubat 1425'de düzenlendiğine göre[175], Karamanoğulları döneminde inşa edilmiştir.

Abdullahi'l-Hakik Oğlu Şadi Bey'in inşa ettirdiği manzumenin zâviye bölümü, bir avlu olarak kullanılan arsa üzerinde sofa ve birçok oda ile birlikte avluya bitişik evden meydana geliyordu. Herhangi bir tarikata bağlı olmayan bu zâviye; gelip giden kalp ehline, miskinlere, fakirlere ve muvahhitlere kalması için vakfedilmiştir.[176]

Mescid ve çifte hamam ile birlikte inşa edilen zâviye[177], 1151/1738'den kısa süre öncesine kadar faal olup, gelip geçene vakıf gelirlerinden yedirilip içiriliyordu. Bu tarihten sonra "zâviye kaydı ref' ve terkin olunub" zâviyenin işlevine son verilerek binası yıkılmaya terk edilmiştir. Bu nedenle XVIII. yüzyıl kayıtlarında zâviyeden söz edilmez olmuştur. Şevval 1215/Şubat 1801 tarihli bir muhasebe kaydına göre zâviye ve hamam mevcut değildir. Vakfiyesinde zikredilmemekle birlikte zâviye yıkılınca yerine muallimhane ve dârülhuffâz inşa edildiği muhasebe kayıtlarından anlaşılmaktadır. Ancak cami ile birlikte bunlarda 1830'lu yıllarda harap durumda olduğundan "eda-yı hıdmet" olunmamakta idi.[178]

Zâviye ile mescide ait vakıfların Konya'nın Osmanlı sınırları içerisine girmesinden sonraki durumu şöyleydi: Fâtih döneminde; Su dirhemi Nahiyesi'ne tabii Selahaddin, Başara, Bulamas köyleri, Sahra Nahiyesi'nde Irmak'a tabii Develi Hüyüğü; Şeyh Yâdigar ve Veled-i Küt Bağları, Hızır Mescidi civarında yer, Şadi Bey Hamamı'ndan pay, bir kasap dükkânının yarısı ve fırının vakfedildiği bildirilmiştir.[179] Bu vakıflardan farklı olarak 1483'te Besici Bağı ile Şadi Bey Mescidi yakınlarında üç bab ev zâviyenin vakfı olarak gösterilmiştir.[180] II. Bayezid döneminde mescid ve zâviye faal bir halde bulunmakta idi. O vakit zâviye şeyhi Mevlâna Abdullah Halife, Mütevelli de Şadi Bey'in âzatlılarından Yusuf İbn Abdullah idi.[181]

SONUÇ

Hicri II. asırdan itibaren bir kurum olarak ortaya çıkan zâviyeler Orta Çağ Türk-İslam dünyasında birçok vazifeleri yerine getirmiştir. Tarikatların faaliyetlerini icra ettikleri yerler olan zâviyeler dini, sosyal, ekonomik ve kültürel vb. yönlerden insanları yetiştirmişlerdir. Zâviyeler; din, eğitim, askeri vb. alanlarındaki faaliyetlerin yanı sıra spor, müzik vb. gibi faaliyetler için uygun bir mekân olmuştur. Birçok insanın yetişmesine vesile olan ve kültür dünyamıza renk katan bu zâviyeler, Konya'nın dini yönden gelişmesine büyük katkıda bulunmuştur. Bu nedenle Konya'nın birçok mahallesi, köyü, kasabası bu zâviyelerin adı ile anılmaya devam etmiştir.

---

[174] KŞS, Nr. 9, s.40-1; Muşmal, *a.g.t.*, s.44.

[175] BOA, Vakfiyeler, no. 9/23. Küçükdağ, Karamanoğulları Konyası'nda Tasavvufi Hayat, Tekke ve Zaviyeler, s.13.

[176] Küçükdağ, *Konya'nın Kırk Tekkesi*, s.118.

[177] Çoşkun, 888/1483 Tarihli Karaman Eyaleti Vakıf Tahrir Defteri, s.46.

[178] Küçükdağ, Karamanoğulları Konyası'nda Tasavvufi Hayat, Tekke ve Zaviyeler, s.13.

[179] Konyalı, *Âbideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, s.540.

[180] Küçükdağ, *Konya'nın Kırk Tekkesi*, s.121.

[181] Konyalı, *Âbideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, s.540.

Araştırmamız neticesinde Konya merkezinde Selçuklular ve Beylikler döneminde 25 tane zâviye tespit edilmiştir. Bu zâviyelerden bazıları Konya'da hâkim olan tarikatlara bağlı iken, bazıları ise herhangi bir tarikata bağlı olmadan varlıklarını sürdürmüşlerdir. Zâviyeler hakkında edindiğimiz bilgilere göre Kalenderhâne Zâviyesi, Şeyh Osman Rumî Zâviyesi Kalenderîlere; Pirebî Sultan Zâviyesi, Ali Gâv Zâviyesi, Hızır İlyas/Ayabakan Zâviyesi Bektaşîlere; Evhadüddîn-i Kirmânî Zâviyesi, Fakih Ahmet Paşa Zâviyesi Evhadîlere; Şems-i Tebrizî Zâviyesi, Âteşbâz-ı Velî Zâviyesi, Cemel Ali Sultan/Durud Zâviyesi'nin Mevleviler'e ait olabileceği tespitinde bulunulmuştur. Lal Paşa Zâviyesi, Seyfiye/Karasungur Zâviyesi, Sarı Yakub Zâviyesi, Hatipli Ali Çelebi Zâviyesi, Toruncan/Durdu Zâviyesi, Ulaş Baba Zâviyesi ve Nasuh Bey Zâviyeleri'nin ise herhangi bir tarikata mensubiyeti belirlenememiş ve o dönemde yaşamış önemli zatlar adına inşa edilmiş olabileceği tahmininde bulunulmuştur. Birçoğu vakıflara bağlanan bu zâviyeler varlıklarını vakfiyeler aracılığıyla sürdürmüşlerdir. Bazıları günümüze kadar varlıklarını sürdürürken, bazıları ise yok olup gitmiştir.

KAYNAKÇA

AHMET EFLÂKÎ, *Âriflerin Menkıbelerî*, (çeviren: Tahsin Yazıcı), Hürriyet Yayınları, C.I, İstanbul 1973.

AHMET EFLÂKÎ, *Âriflerin Menkıbelerî*, (çeviren: Tahsin Yazıcı), Hürriyet Yayınları, C.II, İstanbul 1973.

AKÖZ, Alaeddin, "1475-1600 Yılları Arasında Konya", *Konya Ansiklopedisi*, C.5, Konya Kültür A.Ş., Konya 2013, s.257-265.

ATÇEKEN, Zeki, *Konya'daki Selçuklu Yapılarının Osmanlı Devrinde Bakımı ve Kullanılması*, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara 1998.

ARITAN, Ahmet Saim, "Sadreddin Konevî Zâviyesi", *Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, C.7, S.7, 1997, s.297-323.

BARMAN, Mehmet, *66-e Numaralı Konya* Şer'iyye *Siciline Göre 1792–95 Yılları Arasında Konya'da Sosyal ve İktisadi Hayat*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Konya 2009.

BAYRAM, Mikâil, "Anadolu Selçukluları Zamanında Evhadî Dervişler", *Türkler,* C.7, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002.

ÇOŞKUN, Fahri, *888/1483 Tarihli Karaman Eyaleti Vakıf Tahrir Defteri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk iktisat Tarihi Anabilim Dalı Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1996.

ÇOŞKUN, Fahri, "888/1483 Tarihli Karaman Eyaleti Vakıf Tahrir Defteri", *Vakıflar Dergisi*, S.33, 2010, s.15-52.

DERECİ, Mehmet, *31 Numaralı Konya Şer'iye Sicili (1097-1098/1686-1687) Değerlendirme ve Transkripsiyon*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Konya 2020.

DEVELLİOĞLU, Ferit, *Ferid Devellioğlu Lûgat,* Ankara 1970.

ERDOĞRU, Mehmet Akif, "Karaman Vilâyeti Zâviyeleri", *Tarih İncelemeleri Dergisi*, C.9, S.1, 1994, s.89-158.

ERDOĞRU, Mehmet Akif, "Murad Çelebi Defteri: 1483 Yılında Karaman Vilâyetinde Vakıflar-II", *Ege Üniversitesi Tarih İncelemeleri Dergisi*, XVIII/2 (2003), s.99-140.

GÜLTEN, Sadullah, "Tahrir Defterlerine Göre Anadolu'da Kalenderîler ve Haydarîler", *AÜDTCF Tarih Araştırmaları Dergisi*, C.31, S.52, 2012, s.35-53.

GÜLTEN, Sadullah, Hızır-İlyas Zaviyeleri, Aya Yorgi ve Bektaşîler, *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, S.83, Yıl 2017, s.81-100.

GÜVEN, Mehmet Ali, *33 Numaralı Konya Şer'iye Sicili (Değerlendirme ve Transkripsiyon)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Konya 2006.

Konya 1973 İl Yıllığı, Yeni Kitap Basımevi, Konya 1973.

KONYALI, İbrahim Hakkı, *Âbideleri ve Kitabeleri ile Konya Tarihi*, Enes Kitap Sarayı, Ankara 1997.

KÜÇÜKDAĞ, Yusuf, *Lale Devri'nde Konya*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeniçağ Tarihi, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Konya 1989.

KÜÇÜKDAĞ, Yusuf - ARABACI, Caner, *Selçuklular ve Konya*, 2. Baskı, Mikro Yayınları, Konya 1999.

KÜÇÜKDAĞ, Yusuf, "Karamanoğulları Konyası'nda Tasavvufi Hayat, Tekke ve Zaviyeler", *V. Uluslararası Türk Kültürü ile Sanatları Kongresi-Sanat Etkinlikleri*, 09-13 Mayıs (May) 2011-Madrid İspanya, s.3-18.

KÜÇÜKDAĞ, Yusuf, *Konya'nın Kırk Tekkesi*, Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Konya 2014.

KÜÇÜKDAĞ, Yusuf, - AKMAN, İbrahim Hakkı, "Konya'da Ali Gâv Tekkesi, Vakıfları ve Vakfiyeleri" *Türk İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, C.10, S.19, 2015, s.19-34.

MUŞMAL, Hüseyin, *"XVII. Yüzyılın İlk Yarısında Konya'da Sosyal ve Ekonomik Hayat (1640-1650)"*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Konya 2000.

OCAK, Ahmet Yaşar, "Zaviyeler", *Vakıflar Dergisi*, S.XII, Ankara 1978, s.247-269.

OCAK, Ahmet Yaşar - FARUKİ, Suraiya, "Zaviye", *İslam Ansiklopedisi*, C. 13, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul 1986.

OLGUN, Yasemin, *Konya'da Sosyal ve Ekonomik Hayat 1687-1688 (34 Numaralı Şer'iye Siciline Göre)*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Konya 2019.

OĞUR, Özcan, *Karaman Eyaleti Konya Merkez Kazası Hurufat Defterlerine Göre Konya ve Civarının İdari ve Sosyal Durumu (1690-1839)*, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayımlanmamış Doktora Tezi, Kırıkkale 2018.

ÖNDER, Mehmet, *Mevlâna Şehri Konya*, Yeni Kitap Basımevi, Konya 1962.

ÖZÖNDER, Hasan, "Sadreddin Konevî Ma'mûresi'nin Mimarî Teşekkülü", *Selçuklu Araştırmaları Dergisi*, S.4, 1989, s.129-173.

PAKALIN, Mehmet Zeki, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, C.III, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 2003.

SAK, İzzet, *10 Numaralı Konya Şer'iye Sicili (1070-1071/1659-1661) (Transkripsiyon)*, Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yayınları, Konya 2003.

SAK, İzzet, *Kadı Sicilleri Işığında Konya'da Yapılan Vakıflar (1650-1910)*, Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları, Konya 2012.

SAK, İzzet – SOLAK, İbrahim, *53 Numaralı Konya Şer'iye Sicili (1148-1149/1736-1737) (Transkripsiyon ve Dizin*, Selçuk Üniversitesi Basımevi, Konya 2014.

SAK, İzzet, *Konya Kadı Sicili 47 (1128-1129/1716-1717*), Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş, Konya 2014.

SAK, İzzet – SOLAK, İbrahim, *39 Nolu Konya Şer'iye Sicili (1113-1113/1701-1702) (Transkripsiyon ve Dizin)*, Palet Yayınları, Konya 2015.

SAK, İzzet – SOLAK, İbrahim, *49 Numaralı Konya Kadı Sicili (1135-1136/1723-1724) (Transkipsiyon ve Dizin)*, Konya Büyükşehir Belediyesi Kültür A.Ş., Konya 2016.

ŞAFAK, Leyla, *2 Numaralı Konya Şer'iye Sicili(978-989 /1570-1582) Değerlendirme ve Transkripsiyon,* Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Konya 2019.

ŞAFAKÇI, Hamit, *1644-1645 Tarihlerinde Konya'nın Sosyal ve Ekonomik Durumu (7 Numaralı Konya Şer'iye Siciline Göre),* Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Konya 2005.

TANRIKORUR, Ş. Barihüda, "Şems-i Tebrîzî Zâviyesi", *DİA*, C.38, İstanbul 2010.

TAŞIN, Mustafa Fırathan, *32 Numaralı Konya Şer'iye Sicili (1096-1110/1685-1699) Değerlendirme ve Transkripsiyon,* Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, Konya 2019.

T.C. Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü, *3387 Numaralı Muhâsebe-i Vilâyet-i Karaman ve Rûm Defteri*, (937/1530), I, Ankara 1996.

TURAN, Osman, *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmî Vesikalar Metin, Tercüme, Araştırmalar*, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 1958.

UZ, Mehmet Ali, DOĞAN, Muhammed, *Belgelerle Adım Adım Konya*, 2. Baskı, Meram Belediyesi Kültür Yayınları, Konya 2017.

YAVAŞ, Alptekin, *Anadolu Selçuklu Veziri Sahip Ata Fahreddin Ali'nin Mimari Eserleri,* Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat Tarihi Anabilim Dalı, Yayımlanmış Doktora Tezi, Ankara 2007.

YILDIRIM, Mustafa, *Konya'da Son Asırda Kaybolan Bazı Türk Yapıları*, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, Konya 1997.

YILDIRIM, Mustafa, "Konya Hoca Ahmet Fakih Zaviyesi Çevresinde Oluşan Yapı Topluluğu", *Marife*, Yıl.7, S.2, Güz 2007, s.203-231.